

Berenschot

Evaluatie subsidie voor Communicatie en Educatie in de Nationale Parken aan IVN Eindrapportage

**Holmer Doornbos
Dominique Reumkens
Martine Tragter
Fransje Oudshoorn
Gerben Huijgen**

23 februari 2018

57607

Evaluatie subsidie voor Communicatie en Educatie in de Nationale Parken aan IVN

Eindrapportage

Inhoud	Pagina
1. Vraagstelling	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Vraagstelling	1
1.3 Aanpak	2
1.4 Opdrachtgever en begeleiding	4
1.5 Leeswijzer	4
2. Subsidie voor natuureducatie binnen de Nationale Parken	5
2.1 Beleidscontext	5
2.2 De subsidie voor natuureducatie binnen de Nationale Parken aan IVN	8
2.3 Werkwijze en rol IVN in Nationale Parken	13
2.4 Conclusies	15
3. Werkwijze, resultaten en effecten	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Waardering	16
3.3 Rolinvulling	18
3.4 Speelveld	20
3.5 Opvattingen t.a.v. resultaten en effecten	23
3.6 Conclusies	24
4. Impact	26
4.1 Inleiding	26
4.2 Bezoek aan Nationale Parken en deelname aan activiteiten	26
4.3 Waardering voor en doorwerking van activiteiten	27
4.4 Betrokkenheid omgezet in daden	31
4.5 Conclusies	32
5. Conclusies en aanbevelingen	33
5.1 Conclusies	33
5.2 Aanbevelingen	35

BIJLAGEN

1. Literatuurlijst
2. Lijst van geïnterviewde personen
3. Onderzoeksverantwoording enquête
4. Enquête
5. Factsheets per Nationaal Park
6. Samenstelling begeleidingscommissie
7. Regressieanalyse bij betrokkenheid omgezet in daden

1. Vraagstelling

1.1 Aanleiding

Berenschot voert in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een evaluatie uit naar de jaarlijkse subsidie die het ministerie verstrekt aan het Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN). Het doel van de subsidie is het vergroten van de betrokkenheid bij en draagvlak voor natuurbeheer en natuurbehoud in het algemeen en Nationaal Parken in het bijzonder.

De reden voor de evaluatie is gelegen in wettelijke bepalingen. Zowel artikel 20 van de comptabiliteitswet 2001 als artikel 4:24 van Algemene wet bestuursrecht schrijft voor dat de subsidie aan IVN periodiek geëvalueerd dient te worden.

IVN

Het Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN) werd in 1960 opgericht en is gegroeid uit een vrijwilligersorganisatie. De huidige organisatie IVN heeft twee rechtspersonen: een vereniging en een stichting. De vereniging bestaat uit lokale vrijwilligersafdelingen. De beroepsorganisatie is ondergebracht in de stichting.

Sinds de instelling van Nationaal Park Schiermonnikoog in 1989 heeft IVN de opdracht van het Rijk om de communicatie en educatie te verzorgen voor de Nationaal Parken. Hiertoe verstrekt LNV een rechtstreekse subsidie aan de Stichting IVN.

1.2 Vraagstelling

Doel van de evaluatie is het verkrijgen van inzicht in de doeltreffendheid en doelmatigheid van de subsidie aan IVN en, hieraan gekoppeld, mogelijke handelingsperspectieven om het beleid dat gericht is op ondersteuning van de educatie- en communicatiefunctie in de Nationale Parken effectiever en efficiënter te maken. De evaluatie heeft betrekking op de periode van 2011 tot en met 2016. De doelstellingen zijn vertaald in onderzoeksvragen die betrekking hebben op drie onderwerpen: doeltreffendheid, efficiency en kosteneffectiviteit. In onderstaand kader hebben we alle onderzoeksvragen per onderwerp opgenomen.

Doeltreffendheid

1. In hoeverre heeft de subsidie aan IVN in de periode 2011-2016 bijgedragen aan de realisatie van activiteiten en producten op het terrein van educatie en communicatie in Nationale Parken?
2. In hoeverre hebben de gerealiseerde activiteiten en producten in de periode 2011-2016 bijgedragen aan meer betrokkenheid bij en draagvlak voor natuurbeheer en natuurbehoud in het algemeen en Nationale Parken in het bijzonder?
3. Wat zijn de belangrijkste positieve en negatieve neveneffecten?

Efficiency

4. Hadden de gerealiseerde activiteiten en producten op het terrein van educatie en communicatie met minder subsidiemiddelen kunnen worden gerealiseerd?
5. Hadden met de beschikbare subsidiegelden meer activiteiten en producten op het terrein van educatie en communicatie kunnen worden gerealiseerd?

Kosteneffectiviteit

6. Hadden de effecten met minder subsidiemiddelen kunnen worden gerealiseerd?
7. Hadden met de beschikbare subsidiemiddelen meer effecten kunnen worden gerealiseerd?

1.3 Aanpak

Wij hebben gebruik gemaakt van een evaluatiekader. Dit kader hanteerden wij als leidraad voor de informatieverzameling en hulpmiddel bij de analyse van de onderzoeksresultaten. Wij hebben verschillende methoden gebruikt voor informatieverzameling: literatuurstudie, interviews, een enquête, casestudies en factsheets. Deze methoden zijn hieronder toegelicht.

Literatuurstudie

Mede op basis van literatuurstudie hebben wij inzicht verkregen in de werking van de subsidie, onder andere welke middelen zijn aangewend (input), de werkwijzen (throughput) en welke resultaten zijn behaald (output). Een overzicht van geraadpleegde documenten is bijgevoegd (Bijlage 1).

Interviews

Wij hebben interviews gevoerd met 48 personen, waaronder alle coördinatoren van de nationale parken van IVN, vertegenwoordigers van het ministerie van LNV, provincies, gemeenten, terreinbeherende organisaties (TBO's) in de Nationale Parken en anderen die betrokken zijn bij communicatie- en educatieactiviteiten in de Nationale Parken, zoals vrijwilligers en ondernemers in de parken. Een lijst van geïnterviewde personen is bijgevoegd (Bijlage 2).

Enquête

Er is een enquête uitgezet om op een kwantitatieve manier de effecten van de educatie- en communicatieactiviteiten van IVN in de Nationale Parken op de verschillende doelgroepen (bezoeker, omwonende, vrijwilliger, ondernemer en jeugd/jongeren (via docent/begeleider)) te onderzoeken. Zie Bijlage 3 voor verdere toelichting op de enquête (verantwoording, vragenlijst en uitkomsten).

Factsheets

Wij hebben factsheets gemaakt die inzicht geven in de ontvangen middelen en de georganiseerde activiteiten voor de negentien Nationale Parken waar IVN actief is (Bijlage 5). De factsheets hebben wij voor zover mogelijk ingevuld op basis van beschikbare documentatie.

Vervolgens hebben we de informatie aangevuld en geverifieerd door middel van telefonische interviews met de IVN coördinatoren communicatie en educatie. De factsheets geven een representatief maar niet per se volledig beeld van de inzet en activiteiten in de Nationale Parken waar IVN betrokkenheid bij heeft gehad.

Casestudies

Wij hebben drie casestudies uitgevoerd, waarbij is gekeken naar de werkwijze van IVN in de praktijk. Drie parken zijn in overleg met de begeleidingscommissie geselecteerd op basis van de mate van inzet van IVN en geografische spreiding. Dit zijn Nationaal Park Veluwezoom (geen inzet van IVN); Nationaal Park Sallandse Heuvelrug (gemiddelde inzet IVN) en Nationaal Park Oosterschelde (grote inzet IVN).

Vergelijking cultuureducatie

De beleidstheorie van natuur- en milieueducatie kent raakvlakken met die van cultuureducatie. Wij hebben de vergelijking gezocht, om inzicht uit de cultuureducatie te gebruiken voor ons onderzoek.

Aan natuur- en milieueducatie liggen net als aan cultuureducatie 'hoge doelen' ten grondslag die worden vertaald naar doelstellingen op een lager niveau.

Cultuureducatie draagt bij aan het algehele welzijn en de vorming van jonge mensen: het 'hoge doel'). Afgeleid daarvan kan worden gesteld dat cultuureducatie bijdraagt aan persoonlijke ontwikkeling, kennisoverdracht en deelname aan de maatschappij. Het stelt jonge mensen in staat om hun talenten te ontplooien en het zorgt voor een eigen manier van leren en communiceren. Het draagt daarin bij aan de vorming van een eigen identiteit en het stimuleert een creatieve, onderzoekende houding bij kinderen en jongeren¹ Jonge mensen met culturele bagage van thuis uit tonen een hoger studierendement in het vervolgonderwijs²

Als het gaat om natuur- en milieueducatie gaat eenzelfde soort redenering op. Verondersteld wordt dat de educatie- en communicatieactiviteiten (zowel uitgevoerd door IVN zelf als door vrijwilligers van IVN) zouden leiden tot een toename van kennis over en waardering voor Nationale Parken en natuurbeheer en -behoud. Dit zou vervolgens moeten leiden tot meer draagvlak voor en uiteindelijk betrokkenheid bij natuurbeheer en -behoud in het algemeen en de Nationale Parken in het bijzonder (het 'hoge doel').

Effecten in relatie tot deze lagere doelen zijn tot op zekere hoogte meetbaar, bijvoorbeeld in de vorm van toename van kennis, inzicht en vaardigheden, visievorming, houding- en gedragsveranderingen en

---

¹ LKCA (2016) *Basis voor Cultuureducatie - Handreiking voor de toekomst van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie*.

² Glorieux, I., I. Laurijssen, O. Sobczyk (2015) *Studiesucces in het eerste jaar hoger onderwijs in Vlaanderen. Een analyse van de impact van kenmerken van studenten en van opleidingen*. Research paper SSL/2014.15/4.1.2, Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen -TOR 2015/16.

draagvlakontwikkeling. Dit geldt zowel voor cultuureducatie als natuur- en milieueducatie. Wij hebben voor de vraagstelling in de enquête geput uit onderzoek naar de effecten van cultuureducatie.

Uit een inventarisatie van literatuur blijkt dat kwantitatief effectonderzoek naar de effecten van cultuureducatie ontbreekt. Een vergelijking van effectiviteit van cultuureducatie met de effectiviteit van natuur- en milieueducatie is daardoor niet te maken.

Wel zien wij parallellen in de *best practices* binnen cultuureducatie en natuur- en milieueducatie in de Nationale Parken. Zo wordt er vanuit het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (met het ministerie van OCW als initiatiefnemer en opdrachtgever) ingezet op een viertal speerpunten: (1). Inhoudelijke basis bieden met lesontwikkeling en doorlopende leerlijnen, (2). Deskundigheid van leraren en educatief medewerkers verbeteren, (3). Aanreiken van instrumenten voor de beoordeling van leerlingen en (4). Stimuleren van duurzame samenwerking tussen scholen en culturele instellingen. Drie van de vier speerpunten (met uitzondering van punt 3, dat niet van toepassing is) komt terug in de aanpak van natuur- en milieueducatie van IVN in de Nationale Parken.

Dit is ondersteunend in onze conclusie dat het aannemelijk is dat de activiteiten die binnen de Nationale Parken uitgevoerd worden, bijdragen aan draagvlakvergroting en betrokkenheid (zie Hoofdstuk 5).

1.4 Opdrachtgever en begeleiding

Deze evaluatie is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van LNV, directie Natuur en Biodiversiteit. De onderzoekers zijn begeleid door een begeleidingscommissie bestaande uit vertegenwoordigers van LNV en een aantal provincies, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, LandschappenNL, Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken, het Nationale Parken Bureau en IVN. De volledige samenstelling van de begeleidingscommissie is weergegeven in Bijlage 6.

Een conceptversie van dit rapport is besproken met de begeleidingscommissie en voor een toets op feitelijke juistheid voorgelegd aan IVN. De bevindingen in dit rapport en de conclusies en aanbevelingen zijn voor rekening van de onderzoekers.

1.5 Leeswijzer

In de hiernavolgende hoofdstukken zal achtereenvolgens worden stilgestaan bij de beleidscontext, doelen en opzet van de subsidie (hoofdstuk 2), de bevindingen ten aanzien van de werkwijze, resultaten en effecten (hoofdstuk 3), de indicaties ten aanzien van impact (hoofdstuk 4). Conclusies en aanbevelingen zijn weergegeven in hoofdstuk 5.

2. Subsidie voor natuureducatie binnen de Nationale Parken

2.1 Beleidscontext

Nationale Parken

Nederland heeft twintig Nationale Parken. Het eerste Nationale Park in Nederland is het Nationaal Park Veluwezoom. Dit werd in 1930 ingesteld op eigen initiatief van de Vereniging Natuurmonumenten. In 1935 volgde Nationaal Park De Hoge Veluwe dat werd opgericht door een particuliere stichting.

Nederland sloot zich in 1969 aan bij een resolutie (New Delhi, 1969³) van The World Conservation Union (IUCN). De resolutie bevat de aanbeveling aan regeringen om te verzekeren dat het begrip 'nationaal park' wordt gereserveerd voor gebieden die voldoen aan in de resolutie nader omschreven karakteristieken. Naar aanleiding van de resolutie ontwikkelde Nederland in de jaren '70 beleid ten aanzien van Nationale Parken⁴. Het idee was dat de Nationale Parken samen een staalkaart zouden vormen van de Nederlandse natuur. Dit leidde tot het aanwijzen van zeventien Nationale parken in de periode 1989-2003. Het Grenspark De Zoom- Kalmthoutse Heide is tot stand gekomen door een Benelux-beschikking (2001).

De Nationale Parken behoren grotendeels tot de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), waarmee de Nederlandse overheid ernaar streeft om grote natuurgebieden te realiseren en deze onderling met elkaar te verbinden. De EHS is op zijn plaats weer in grote mate onderdeel van Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden waarbinnen bepaalde diersoorten en hun leefomgeving beschermd worden.

Sinds de start van het Nationale Parken beleid is natuur- en milieueducatie (NME) één van de doelen van de Nationale Parken. Dat blijkt ook uit de definitie die gehanteerd werd bij het aanwijzen van de Nationale Parken.

Figuur 1. Nationale Parken in Nederland

³ Bron: https://www.iucn.org/downloads/resolutions_eng_web.pdf.

⁴ Commissie Realisatie Natuurverkiezing (2007) *Wanneer een Nationaal Park?*

Deze luidde als volgt:

“Nationale Parken in Nederland zijn conform internationaal aanvaarde definities aaneengesloten gebieden van tenminste 1.000 ha, bestaande uit natuurterreinen, wateren en/of bossen, met een bijzondere landschappelijke gesteldheid en planten- en dierenleven, waar tevens goede mogelijkheden aanwezig zijn voor recreatief medegebruik. In Nationale Parken worden natuurbeheer en natuurontwikkeling geïntensiveerd, worden natuur- en milieueducatie sterk gestimuleerd en vormen van natuur- gerichte recreatie als ook onderzoek bevorderd.”

Het Rijk kan Nationale Parken aanwijzen, tot 2017 op basis van de Regeling aanwijzing nationale parken. Vanaf 2017 zijn de regels voor aanwijzing van een Nationaal Park opgenomen in de Wet Natuurbescherming (art. 8.3).

Elk park diende volgens de Regeling aanwijzing nationale parken een overlegorgaan te hebben. Daaraan namen het ministerie van EZ, de provincie, gemeenten en TBO's deel. Het overlegorgaan was verantwoordelijk voor onder meer het opstellen van meerjarenplannen en jaarplannen ter bevordering en coördinatie van voorlichting en educatie met betrekking tot het nationaal park. Het Rijk stelde via het Investeringsbudget landelijk gebied (ILG) middelen beschikbaar voor de uitvoering daarvan. In 2005 werd een overkoepelend Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP) opgericht.

Natuurbeleid

Het natuurbeleid is hevig in beweging gedurende de evaluatieperiode, 2011 tot en met 2016. In 2011 sloten Rijk en provincies het bestuursakkoord natuur, waarmee de decentralisatie van het natuurbeleid werd ingezet. Over de hoofdlijnen van dit beleid en de financiering werd in september 2013 een Natuurpact gesloten met het Rijk en provincies. In het bestuursakkoord natuur gaf het Rijk aan dat voor een aantal beleidsonderwerpen, waaronder Nationale Parken, niet langer sprake zou zijn van een Rijksopgave.

Als gevolg hiervan werd de Regeling aanwijzing nationale parken aangepast, waarbij de bepaling over het overlegorgaan werd geschrapt. Ook stopte de bijdrage van het Rijk via het ILG voor het uitvoeren van de jaarplannen. De gevolgen hiervan verschilden per park. In sommige parken werden de overlegorganen voortgezet, in andere parken niet. Sommige provincies compenseerden het wegvallen van de Rijksbijdrage aan de nationale parken (bijvoorbeeld de provincies Drenthe en Zeeland), maar dit gebeurde niet overal (bijvoorbeeld de provincies Noord-Brabant en Overijssel).

Natuur- en milieueducatie beleid

Zoals eerder beschreven is NME sinds de start van het Nationale Parken beleid één van de doelen van de Nationale Parken. Verondersteld wordt dat educatie- en communicatieactiviteiten zouden leiden tot een toename van kennis over en waardering voor Nationale Parken en natuurbeheer en -behoud. Dit zou vervolgens moeten leiden tot meer draagvlak voor en uiteindelijk betrokkenheid bij natuurbeheer en -behoud in het algemeen en de Nationale Parken in het bijzonder.

Overigens zijn er parallel aan de inzet op natuur- en milieueducatie in de Nationale Parken ook bredere beleidsprogramma's gericht natuur- en milieueducatie.

Gedurende de evaluatieperiode heeft dit tot en met 2012 beleidsmatig vorm gehad in het landelijk programma 'Natuur- en MilieuEducatie'. Dit programma was een gezamenlijk initiatief van de ministeries EL&I, IenM en OCW en werd uitgevoerd door RVO. Aansturing vond plaats via een regiegroep met daarin het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. Het programma stimuleerde samenwerking op een aantal inhoudelijke thema's tussen NME-aanbiedende partijen, bestuurders en eindgebruikers zoals scholen en parkbezoekers.

Als opvolger is in 2013 door LNV het Kennisprogramma Duurzaam Door gestart, het nieuwe Rijksbrede programma voor Natuur- en Milieueducatie. Dit programma liep tot en met 2016. Duurzaam Door heeft in 2017 een vervolg gekregen in het vernieuwde kennis- en innovatieprogramma 'DuurzaamDoor 2017-2020'. Er is geen directe relatie tussen Duurzaam Door en de inzet van IVN in de Nationale Parken. Wel doet IVN soms aanvragen bij Duurzaam Door voor de financiering van communicatie- en educatie activiteiten in de Nationale Parken.

Recente ontwikkelingen

Met een amendement⁵ en een motie van Van Veldhoven en Jacobi⁶ riep de Tweede Kamer het kabinet in 2014 op om te komen tot Nationale Parken nieuwe stijl. Dit amendement beoogde middelen vrij te maken voor het opzetten en implementeren van een nieuwe standaard voor nationale parken. Het amendement kreeg invulling door het driejarig programma 'Nationale Parken van Wereldklasse' dat op 1 maart 2015 werd gestart.

Op 17 maart 2016 hebben vijftien partijen met elkaar de Nationale Parken Deal getekend. Hierin hebben zij afgesproken om gezamenlijk de kwaliteiten van Nationale Parken in Nederland te verhogen, de betrokkenheid van de samenleving bij de natuur te versterken en een sterkere merk- en marktpositie van Nationale Parken in Nederland te bereiken.

Eveneens in maart 2016 initieerde de Staatssecretaris van EZ (Martijn van Dam) de verkiezing 'Mooiste Natuurgebied van Nederland'. Het publiek koos drie gebieden: het Waddengebied, De Veluwe en de Hollandse Duinen. Door de vakjury werd een vierde gebied toegevoegd: NL Delta Biesbosch Haringvliet. De gebieden die de natuurverkiezing wonnen zijn geen Nationale Parken. Hollandse Duinen is geen Nationaal Park en de ander gebieden omvatten weliswaar een Nationaal Park, maar zijn (veel) groter.

LNV heeft aan Staatsbosbeheer opgedragen om vanaf januari 2018 de doelen van het bovengenoemde programma uit te werken. Hiervoor heeft Staatsbosbeheer het 'Nationale Parken Bureau' ingesteld dat als aparte entiteit onder Staatsbosbeheer gaat functioneren. Het bureau krijgt de taak om natuurgebieden verder te ondersteunen bij de doelen van het programma, onder andere op het gebied van (internationale) marketing, het opzetten van leernetwerken, merkontwikkeling, communicatie & educatie, het komen tot standaarden en het aantrekken van (EU) subsidie. Het bureau gaat zich richten op de natuurgebieden die de ambitie hebben om uit te groeien tot een Nationaal Park naar de (nog te ontwikkelen) standaarden.

---

⁵ Amendement van de leden Jacobi en Van Veldhoven, *Kamerstukken II*, 2014/15, 34 000-XIII Nr. 128.

⁶ Motie Van Veldhoven/Jacobi over nationale parken nieuwe stijl, *Kamerstukken II*, 2014/15, 34 000-XIII Nr. 76.

2.2 De subsidie voor natuureducatie binnen de Nationale Parken aan IVN

Achtergrond en doel subsidie

Stichting IVN (de beroepsorganisatie) ontvangt van LNV een directe subsidie voor het vormgeven van de educatie- en communicatiefunctie in de Nationale Parken. De subsidie is een uitvloeisel van een institutionele subsidie die IVN voorheen (net als veel andere maatschappelijke organisaties) ontving van het Rijk. De overwegingen van LNV om de subsidie aan IVN te geven zijn niet volledig helder, maar mogelijke overwegingen waren dat het Rijk landelijk één partij de educatie- en communicatiefunctie in de Nationale Parken wilde laten coördineren en uitvoeren. Die partij zou onafhankelijk moeten zijn, zodat er één verhaal van het gehele gebied uitgedragen zou worden.

Er zijn vanuit het ministerie van LNV geen scherpe doelen (beoogde effecten) geformuleerd met betrekking tot de subsidie aan IVN. Als beoogde effecten kunnen worden genoemd: de toename van draagvlak voor en betrokkenheid bij natuurbeheer en natuurbehoud in het algemeen en Nationale Parken in het bijzonder⁷.

Wettelijk kader

Gedurende de evaluatieperiode zag het wettelijk kader er als volgt uit:

Tabel 1. Wettelijk kader 2011-2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Subsidie verstrekt o.b.v. regeling	Regeling LNV-subsidies art. 3:34				Regeling van de Minister van Economische Zaken nr. WJZ/14198913 (overgangsregeling)	Kaderwet EZ-subsidies
Subsidiegrond (samengevat)	Subsidie kan worden verstrekt op aanvraag aan IVN voor projecten gericht op kwaliteitsverbetering, samenwerking, educatie, voorlichting en onderzoek van Nationale Parken.					Subsidie kan worden verstrekt voor activiteiten die passen in het beleid.

Rond 2013 speelde de discussie dat er met het uitkeren van de subsidie aan IVN sprake zou kunnen zijn van staatssteun. Dit is echter niet het geval wanneer IVN in de begroting van LNV met naam genoemd wordt.

⁷ Ministerie van EZ (2017) *Offerte aanvraag evaluatie IVN (kenmerk IUC201704201406)* en Natuur- en milieueducatie, *Kamerstukken II*, 2012/13, 20 487 Nr. 41

De subsidie van LNV voor natuur- en milieueducatie werd weliswaar al in de LNV-begrotingen genoemd, maar IVN als organisatie niet. Om deze reden wordt IVN vanaf 2014 als subsidie ontvangende organisatie in de begrotingen genoemd.

In de periode tot en met 2014 werd de subsidie aan IVN verstrekt op basis van de Regeling LNV-subsidies, artikel 3:34. Op 16 december 2014 trad een overgangsregeling⁸ in werking. Aanvragen tot het verlenen van een subsidie als bedoeld in artikel 3:34 van de Regeling LNV-subsidies konden op basis van de overgangsregeling worden ingediend van 1 januari 2015 tot en met 29 juni 2015. Vanaf 2016 verviel de Regeling LNV-subsidies en werden subsidies voortaan verstrekt op basis van de Kaderwet EZ-subsidies.

Met de verstrekking op basis van de Kaderwet EZ-subsidies vanaf 2016 veranderde ook de subsidiegrond. Subsidie kon vanaf dat moment worden verstrekt voor activiteiten die passen in het Rijksbeleid inzake bijvoorbeeld natuur. Tot 2016 kon nog subsidie worden verstrekt aan IVN op aanvraag voor projecten gericht op kwaliteitsverbetering, samenwerking, educatie, voorlichting en onderzoek van Nationale Parken.

Financieringsstromen natuur- en milieueducatie Nationale Parken

Voor de communicatie- en educatieactiviteiten in de Nationale Parken onderscheiden we twee financiële stromen, die gedurende de periode van de evaluatie zijn:

1. De subsidie van LNV aan IVN.

Deze subsidie is het onderwerp van de evaluatie. Vóór 2014 werd de subsidie ingezet voor zowel coördinerende als uitvoerende werkzaamheden ten aanzien van communicatie- en educatieactiviteiten in de Nationaal Parken. Het ging om een bedrag van € 1,5 miljoen per jaar. Met ingang van het jaar 2014 is het subsidiebedrag aan IVN gekort met € 0,5 miljoen. Het ministerie wilde alleen nog subsidie verstrekken voor de coördinerende werkzaamheden van IVN. De gedachte hierachter was dat de activiteiten zelf op een andere manier georganiseerd en gefinancierd zouden kunnen worden, waarbij middelen niet op voorhand aan één organisatie zouden worden toegekend^{9,10}. Via Duurzaam Door is een deel van de korting via succesvolle aanvragen weer in activiteiten IVN terecht gekomen.

Per 2015 zou in eerste instantie nogmaals een korting van € 0,5 miljoen volgen. In 2014 besloot het kabinet naar aanleiding van een Kamermotie van Jacobi en Geurts¹¹ om een voorgenomen (verdere) korting ongedaan te maken, waardoor er jaarlijks € 1 miljoen voor de coördinerende werkzaamheden van IVN beschikbaar bleef.

---

⁸ Regeling van de Minister van Economische Zaken van 16 december 2014, nr. WJZ/14198913.

⁹ Natuur- en milieueducatie, *Kamerstukken II*, 2012/13, 20 487, Nr. 46.

¹⁰ Natuur- en milieueducatie, *Kamerstukken II*, 2014/15, 20 487, Nr. 47.

¹¹ Motie van de leden Jacobi en Geurts, *Kamerstukken II*, 2013/14, 33 750-XIII, Nr. 54.

2. (Overige) financiering van communicatie- en educatieactiviteiten in de Nationale Parken.

Naast de subsidie van het ministerie van LNV aan IVN zijn er andere financieringsstromen voor communicatie- en educatieactiviteiten in de Nationale Parken. Deze middelen zijn geen onderwerp van de evaluatie, maar er is wel gekeken naar de samenhang met de subsidie van LNV.

Communicatie- en educatie activiteiten in de Nationale Parken worden (veelal op projectbasis) gefinancierd met diverse arrangementen waaraan meerdere actoren meewerken en meebetalen. Daarnaast verleende LNV tot en met 2012 via de provincies subsidie voor de uitvoering van de jaarplannen van de Nationale Parken, waarvan een variabel deel ook voor communicatie- en educatieactiviteiten gebruikt kon worden. Deze Rijkssubsidie werd per 2013 gestopt naar aanleiding van het 'bestuursakkoord natuur' (2011 en 2012). De financiering voor uitvoering van de jaarplannen is door sommige provincies vanaf die tijd overgenomen.

Financiële inzet van de subsidie

Binnen de subsidieperiode ontving IVN zoals eerder gezegd tot en met 2013 jaarlijks € 1,5 miljoen subsidie en vanaf 2014 € 1 miljoen. Deze subsidie wordt door IVN gebruikt voor personele inzet (voor een coördinator en eventueel een medewerker) en wordt op basis van een vast uurtarief omgezet in uren per nationaal park. Voor coördinerende werkzaamheden wordt met een uurtarief van € 94,58 gerekend, voor uitvoerende activiteiten € 74,65.^{12,13} Tabel 2 geeft een overzicht van de verdeling van de subsidie gedurende de evaluatieperiode:

Tabel 2. Verdeling van de subsidie van LNV aan IVN

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Totaal budget (x 1.000)</i>	€ 1.675	€ 1.723	€ 1.570	€ 1.003	€ 1.009	€ 1.005
<i>Totaal bestede uren</i>	18.443	18.441	16.910	10.968	11.393	11.453
<i>Gemiddeld uurtarief</i>	€ 91	€ 93	€ 93	€ 91	€ 89	€ 88
<i>Gem. aantal uren per park</i>	1.025	1.025	939	609	600	603
<i>Gem. fte per park</i>	0,62	0,62	0,57	0,37	0,36	0,37
<i>Gem. # uren per week/park</i>	24	24	22	14	14	14

Tabel 2 laat het gemiddelde aantal uren per park zien dat met de subsidie ingezet kan worden. Dit gemiddelde daalt sterk vanaf 2014 als gevolg van de subsidiekorting, het gemiddelde aantal uren

¹² PWC, Controleverklaringen bij de subsidieverantwoordingen 2011-2016.

¹³ PWC (2016) *Rapport van bevindingen inzake onderzoek naar de integrale uurtarieven 2016 van Stichting IVN Nederland.*

per weer per park daalt van 24 naar 14. Met de korting zijn destijds met name de uren van medewerkers gekort.

Het gesubsidieerde uurtarief dekt meer dan de directe kosten (loonkosten)¹³. Circa vijftig procent van de subsidie wordt gebruikt voor indirecte kosten. Dit gaat om huisvestingskosten, bureau- en organisatiekosten, afschrijvingen, salariskosten en pensioenlasten indirecte medewerkers en overige personeelskosten zoals reiskosten, opleidingen en trainingen.

Een deel van de indirecte kosten dragen direct bij aan het doel van de subsidie. Ze worden bijvoorbeeld ingezet voor een overall coördinator, die bijdraagt aan de educatie- en communicatiefunctie van IVN in de Nationale Parken maar niet direct gefinancierd wordt met de subsidie van LNV. Welk deel van de indirecte kosten in het kader van deze subsidie als directe kosten aan te merken zijn, is niet bekend; dit vraagt nader onderzoek.

De subsidieverantwoording van IVN aan LNV richt zich niet op de indirecte kosten, enkel op de ureninzet. Dat door IVN buiten de subsidie extra inzet wordt gepleegd wordt wel door IVN aan LNV gemeld.

Vergelijking tussen de Nationale Parken

Onderstaande tabel laat het aantal uren per Nationaal Park over 2016 zien:

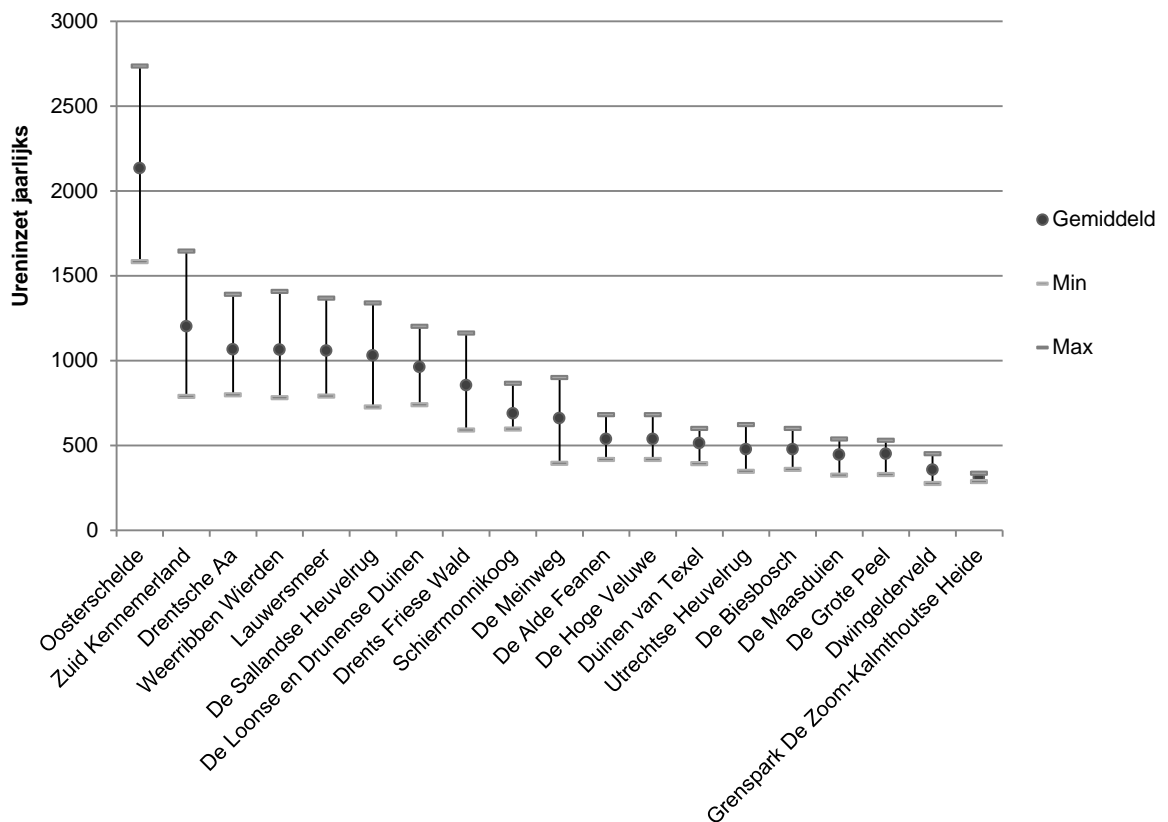
Tabel 3. Budget en uren per Nationaal Park, 2016

Nationaal Park	Uren/jaar	Budget/jaar	Fte	Uren/week
<i>Oosterschelde</i>	1.661	€ 140.556	1,01	38
<i>Weerribben Wieden</i>	814	€ 70.212	0,49	19
<i>Drentsche Aa</i>	807	€ 71.464	0,49	19
<i>De Sallandse Heuvelrug</i>	794	€ 66.441	0,48	18
<i>Lauwersmeer</i>	792	€ 70.223	0,48	18
<i>Zuid Kennemerland</i>	787	€ 74.434	0,48	18
<i>De Loonse en Drunense Duinen</i>	739	€ 62.304	0,45	17
<i>Drents Friese Wold</i>	602	€ 56.937	0,36	14
<i>Schiermonnikoog</i>	595	€ 39.836	0,36	14
<i>Duinen van Texel</i>	461	€ 43.601	0,28	11
<i>De Meinweg</i>	422	€ 37.900	0,26	10
<i>De Alde Feanen</i>	415	€ 39.251	0,25	10
<i>De Hoge Veluwe</i>	415	€ 39.250	0,25	10

Nationaal Park	Uren/jaar	Budget/jaar	Fte	Uren/week
<i>De Grote Peel</i>	412	€ 36.907	0,25	9
<i>De Maasduinen</i>	400	€ 36.338	0,24	9
<i>De Biesbosch</i>	365	€ 34.521	0,22	8
<i>Utrechtse Heuvelrug</i>	363	€ 34.333	0,22	8
<i>Kalmthoutse Heide</i>	335	€ 25.007	0,20	8
<i>Dwingelderveld</i>	274	€ 25.915	0,17	6

Tabel 3 geeft weer dat het totaal aantal beschikbare uren per Nationaal Park behoorlijk verschilt. Er zijn dus grote verschillen in inzet van de subsidie tussen de parken. Ook zijn er grote verschillen tussen het minimale en maximale aantal beschikbare uren per park door de jaren heen (2011-2016). De volgende figuur geeft deze informatie en het gemiddelde aantal uren over de evaluatieperiode weer:

Figuur 2. Jaarlijkse ureninzet per park 2011-2016

Figuur 2 laat zien dat Oosterschelde er met kop en schouders bovenuit steekt qua ureninzet over alle jaren, zowel minimaal als maximaal. Het gemiddelde van de meeste parken balanceert tussen de vijfhonderd en duizend uur per jaar. Wat verder opvalt is de grotere spreiding in uren bij de parken met een hogere gemiddelde ureninzet ten opzichte van de parken met een lagere gemiddelde ureninzet. De Meinweg is daarbij een uitzondering bij de lagere spreiding. In Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide heeft IVN pas vanaf 2015 ureninzet, de spreiding is vanwege het kleiner aantal jaren daarom logischerwijs kleiner.

Sturing LNV en IVN

Betrokkenen bij de subsidie vanuit LNV geven aan dat de inhoudelijke sturing op de subsidie door LNV beperkt is. LNV stuurt voornamelijk via de financiële cyclus. IVN maakt jaarplannen, deze worden met LNV besproken en ter goedkeuring voorgelegd. Bij het bespreken van de jaarplannen legt LNV accenten, maar er wordt niet daadwerkelijk inhoudelijk bijgestuurd. Aan het eind van het jaar controleert LNV de jaarverslagen van IVN en de besteding middels een accountantsverklaring.

Zoals eerder beschreven verschilt het aantal uren per park. Deze verdeling is historisch zo gegroeid en gebaseerd op eerdere bestaande afspraken per park. Zo is in het Nationaal Park Oosterschelde in 1997 de inzet van twee medewerkers voor communicatie en educatie gemotiveerd op basis van onder andere de parkgrootte. Er ligt echter geen objectieve verdeelsleutel ten grondslag aan de gehele verdeling, waarbij voor alle Nationale Parken op basis van dezelfde criteria de inzet wordt bepaald.

Door IVN wordt de historische verdeling als een gegeven beschouwd. Er wordt niet aan de hand van bijvoorbeeld de complexiteit van het speelveld gestuurd op de verdeling van de subsidie per park.

2.3 Werkwijze en rol IVN in Nationale Parken

Over de werkwijze van IVN in de Nationale Parken zijn afspraken gemaakt via twee lijnen:

Landelijk: IVN heeft een Basispakket opgesteld met vier programmalijnen: jeugd en jongeren; recreatie (ondernemers); vrijwilligers; en algemene communicatie. Het Algemeen Bestuur van het SNP heeft het Basispakket¹⁴, later aangevuld met het facultatieve Pluspakket, vastgesteld.

Per park: IVN stelt voor ieder park een meerjarenplan en jaarplannen communicatie en educatie op. Daarin zijn de lijnen uit het Basis- en Pluspakket uitgewerkt voor het park. Deze plannen worden vastgesteld door het overlegorgaan van het park. Daarmee is de inzet van IVN op communicatie en educatie verankerd binnen de Nationale Parken.

---

¹⁴ Het Basispakket is bedoeld om te garanderen dat er een gelijkwaardig minimaal basisaanbod is voor communicatie, voorlichting en educatie in alle Nationale Parken. Het omvat een overzicht van activiteiten en producten en de rol van de IVN-coördinator en die van partners: de secretaris van het Nationaal Park, TBO's, een educatief medewerker -al dan niet vanuit IVN-, vrijwilligers, het SNP en het ministerie. Het Pluspakket bevat een aantal globaal benoemde thema's die richtinggevend zijn voor vernieuwing.

Het aanbod van producten, activiteiten en voorzieningen op het gebied van communicatie en educatie wordt door IVN met meerdere partners uitgevoerd. IVN heeft hierin een coördinerende rol en voert een deel van het aanbod zelf uit. In het advies van IVN aan het SNP over het Basis- en Pluspakket 2011-2015¹⁵ beschrijft IVN de eigen rol als volgt:

De rol van het IVN is een intermediaire rol: van (kennis)regisseur, verbinder en initiator.

*Het IVN is in de functie van de coördinator Communicatie en Educatie (C&E) **overall** verantwoordelijk voor coördineren en initiëren van communicatie en educatie over het Nationaal Park zoals dat met elkaar in een park is afgesproken in meerjarenplan en jaarplannen. De coördinator is de spin in het web op het terrein van communicatie en educatie, waar het gaat over het Nationaal Park. Inventariseren van en aansluiten bij behoeften van partners en signaleren van mogelijkheden en omissies voor beleid en uitvoering staan daarbij centraal.*

*De term coördinator is hierbij soms verwarrend. Ook terreinbeherende organisaties, (educatief) medewerkers coördineren bepaalde onderdelen van het jaarplan. Wat betreft de coördinator IVN gaat het om de **algemene coördinatie in grote lijnen** van uitvoering/coördinatie van onderdelen in meerjarenplan en jaarplan.*

*De belangrijkste **taken** van de coördinator IVN zijn:*

- *inventariseren van en aansluiten bij behoeften van partners en signaleren van mogelijkheden en omissies;*
- *in samenwerking met partners opstellen van meerjarenplan en jaarplan communicatie en educatie;*
- *algemene coördinatie jaarplan: toezien op realisatie jaarplan door (educatief) medewerkers Nationaal Park en partners;*
- *uitvoering van enkele onderdelen van jaarplan;*
- *initiëren interne communicatie over uitvoering beleid communicatie en educatie met voorzitter, secretaris en terreinbeherende organisaties;*
- *coördinatie werkgroep/commissie communicatie en educatie;*
- *adviseren van partners over de kwaliteit van het aanbod;*
- *initiëren van nieuwe projecten voor het eigen park of samen met andere parken.*

Het IVN verzorgt de aansturing van de coördinatoren C&E en de (educatief) medewerkers (in negen parken in dienst van IVN) en verzorgt ook de kwaliteitsbewaking en opleiding. IVN regiodirecteuren hebben vaak zitting in de Overlegorganen en spelen een rol in Commissies C&E per park. De IVN directie vervult een adviesrol in het Algemeen Bestuur van SNP en in het Secretarissenoverleg.

---

¹⁵ IVN (2011) IVN/SNP, Basis- en Pluspakket Communicatie en Educatie Nationale Parken 2011-2015 .8-9.

2.4 Conclusies

Op basis van de feitelijke informatie over de beleidscontext, doelen en opzet van de subsidie worden een aantal zaken geconstateerd:

- Er heerst veel dynamiek rondom het begrip Nationale Parken en natuurbeleid.

Er is geen consistent beleid (geweest) rondom de Nationale Parken en ook het natuurbeleid ondergaat flinke veranderingen. De rol van het Rijk en provincies is door de decentralisatie van natuurbeleid veranderd. Door het programma Nieuwe parken van Wereldklasse, geïnitieerd door een amendement en motie in de Tweede Kamer, en een prijsvraag voor verkiezing van mooiste natuurgebied van Nederland en de Nationale Parken Deal is er discussie over het begrip Nationale Parken en hoe Nationale Parken er in de toekomst uit zouden moeten zien.

- Er wordt door LNV beperkt richting gegeven aan de subsidie voor IVN.

Er vindt door LNV beperkt inhoudelijke sturing plaats op de besteding van de subsidie. Zo is niet vastgelegd wat het beoogde doel van de subsidie is. Tussentijdse bijsturing is op hoofdlijnen gebeurd. De beperkte strategische sturing door LNV is deels verklaarbaar doordat de subsidie een uitvloeisel is van een institutionele subsidie.

- Er zijn forse verschillen in ureninzet tussen de Nationale Parken en tussen de verschillende jaren.

Er zijn grote verschillen in ureninzet tussen de verschillende parken. Het zou aannemelijk zijn om voor ieder park de ureninzet te bepalen op basis van dezelfde criteria, zoals bijvoorbeeld de grootte van de parken of de complexiteit van het speelveld rondom een park. De verdeling is nu historisch gegroeid en gebaseerd op eerdere bestaande afspraken per park. De verdeling kent daarmee geen objectieve verdeelsleutel. Daarnaast is de subsidie gedurende de evaluatieperiode gekort met € 0,5 miljoen. Daardoor zit er een groot verschil tussen de gemiddelde ureninzet tot en met 2013 en vanaf 2014.

- Er lijkt een disbalans te zitten in de verhouding tussen de directe en indirecte kosten waarvoor de subsidie wordt ingezet.

Ongeveer vijftig procent van de subsidie wordt besteed aan directe kosten (loonkosten). Daarmee wordt een groot deel van de subsidie besteed aan indirecte kosten. Het is gebruikelijk dat er indirecte kosten zijn, voor onder meer de huisvesting en afschrijvingen. Het percentage is in het geval van IVN echter aan de hoge kant.

3. Werkwijze, resultaten en effecten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de werkwijze van IVN, en de ervaren resultaten en effecten van de inzet van IVN in de Nationale Parken. Dit beschrijven wij op basis van de factsheets, casestudies en gespreksronde met alle coördinatoren van de nationale parken van IVN, vertegenwoordigers van het ministerie van LNV, terreinbeheerders in de Nationale Parken en anderen die betrokken zijn bij communicatie- en educatie activiteiten in de Nationale Parken¹⁶. Achtereenvolgens gaan wij in op de waardering voor IVN (paragraaf 3.2); de rolinvulling van IVN in de Nationale Parken (paragraaf 3.3), het speelveld waarbinnen deze rol vorm krijgt (paragraaf 3.4) en de opvattingen t.a.v. resultaten en effecten (paragraaf 3.5).

3.2 Waardering

Uit gesprekken met betrokkenen blijkt dat er in algemene zin veel waardering is voor IVN. De deskundigheid van IVN op het gebied van natuur- en milieueducatie wordt breed erkend onder leden van de overlegorganen, secretarissen van de nationale parken, terreinbeherende organisaties, vrijwilligers en gastheren. In de context van de Nationale Parken wordt vaak de cursus gastheerschap genoemd als succesvol voorbeeld van de inzet van IVN. Ook de coördinatoren geven aan dat hun rol en inzet wordt gewaardeerd door de betrokken organisaties in het Nationaal Park.

De bekendheid en waardering van IVN reikt verder dan de rol die IVN speelt in de Nationale Parken. Gesprekspartners noemden ook andere activiteiten van IVN, zowel van de landelijke beroepsorganisatie als de lokale afdeling. Zo wordt IVN gekend op de natuurgidsenopleiding en de scholenprogramma's. Gesprekspartners hebben waardering voor de verbinding die in deze programma's wordt gemaakt met actuele thema's zoals drinkwater en luchtkwaliteit.

---

¹⁶ Een lijst van geïnterviewde personen is bijgevoegd (Bijlage 3).

Voorbeelden inzet IVN

- **Cursus gastheerschap:** De cursus gastheerschap is bedoeld voor horeca- en recreatieondernemers in of nabij een Nationaal Park die zich (actief) willen inzetten en betrokken voelen bij het Nationaal Park. Cursisten leren over de ontstaansgeschiedenis, natuurwaarden en cultuurgeschiedenis van het Nationaal Park. Jaarlijks is er in de Nationale Parken een terugkerende 'gastheerschapdag'; dit is een netwerkbijeenkomst waarbij ondernemers met elkaar in contact komen en werken aan kennisontwikkeling. De cursus is als pilot ontwikkeld in één Nationaal Park via het pluspakket 2007-2010. Dit was succesvol en alle parken gingen meedoen. Vanaf 2011 is de cursus gastheerschap onderdeel van het basispakket.
- **Scholenprogramma's:** De lokale afdelingen van IVN bieden programma's aan met buitenexcursies voor scholen, bijvoorbeeld een 'boomfeestdag' waarbij kinderen een boom mogen planten of een 'slootexcursie'. De landelijke organisatie van IVN ondersteunt de scholenprogramma's met cursussen voor mensen die zich willen inzetten om schoolkinderen te betrekken bij de natuur: de IVN Natuuroudercursus en de IVN Schoolgidsencursus.

In de context van de Nationale Parken wordt daarnaast de continuïteit van de inzet van IVN gewaardeerd. Vaak zijn de coördinatoren van IVN jaren achtereenvolgend werkzaam voor een Nationaal Park. Zij kennen het park en het netwerk daardoor goed.

Een kanttekening die door enkelen wordt geplaatst, is dat er bij IVN weinig oog is voor vernieuwing in de benadering van jongeren. De aanpak zou niet meer bij deze tijd passen. Gesprekspartners signaleren een verschuiving in de invulling van natuur- en milieueducatie. Voorheen lag de nadruk vooral op het weten en begrijpen. Natuureducatie was gericht op het vergroten van (soorten)kennis. Tegenwoordig is er meer aandacht voor het 'ervaren' van natuur en wordt aansluiting gezocht bij actuele thema's zoals waterkwaliteit. Door een grotere nadruk op 'ervaren', ontstaat ook meer nadrukkelijk een koppeling tussen natuur- en milieueducatie en marketing volgens betrokkenen.

Sommige betrokkenen ervaren dat IVN nog meer op het 'oude' spoor van natuur- en milieueducatie zit en vooral gericht is op overdracht van (soorten)kennis. Dit lijkt te corresponderen met de ervaring die enkele coördinatoren naar voren brachten, dat zij de afgelopen jaren (na de subsidiekorting) beperkte middelen hebben gehad om de activiteiten en programma's te vernieuwen. De beschikbare inzet wordt volgens hen met name ingezet om de 'winkel open te houden'.

Overigens noemen anderen juist dat IVN de aanpak blijft vernieuwen. Een voorbeeld daarvan is de aandacht die IVN heeft voor het thema natuur en gezondheid. Onder de vlag van 'Grijs Groen en Gelukkig' zet IVN met financiële steun van de Postcode Loterij activiteiten op om de komende drie jaar honderd zorgcentra te vergroenen en tienduizend ouderen in contact te brengen met de natuur. Ook worden activiteiten georganiseerd rondom 'healthy ageing' in Noord-Nederland.

Door IVN zelf wordt als volgt duiding gegeven aan de meerwaarde van IVN:

- IVN heeft geen belang in de Nationale Parken, doordat IVN geen gebieden in bezit heeft of beheert. IVN heeft daardoor een onafhankelijke positie en kan ervoor zorgen dat activiteiten worden afgestemd en dat verschillende terreinbeheerders in een gebied één verhaal uitdragen.
- Doordat IVN landelijk opereert kunnen succesvolle activiteiten zoals de scholenprogramma's, de cursus gastheerschap en excursies makkelijk worden opgeschaald naar andere parken of gebieden. Ook van de activiteiten van IVN die niet direct op de nationale parken zijn gericht, zoals de natuurgidsenopleiding, kan gebruik worden gemaakt voor de nationale parken. IVN organiseert twee maal per jaar een landelijk overleg tussen de coördinatoren om kennisdeling te stimuleren. Daarnaast weten de coördinatoren elkaar door de landelijke organisatie gemakkelijk te vinden.
- De inzet van IVN fungeert als hefboom voor activiteiten op het gebied van natuur- en milieueducatie in de Nationale Parken. De hefboomwerking heeft betrekking op capaciteit en financiering. De inzet van de coördinator van IVN vermeerderd zich door de inzet van vrijwilligers en maakt cofinanciering los voor activiteiten.

3.3 Rolinvulling

De coördinatie van IVN heeft betrekking op activiteiten van terreinbeheerders, maar vooral ook op activiteiten van lokale partijen, bezoekerscentra, waterschappen, ondernemers en lokale marketingorganisaties. Dit palet van organisaties verschilt per park.

Activiteiten en rol IVN

De betrokkenheid van IVN varieert van een operationele rol (IVN voert zelf activiteiten uit, zoals de cursus gastheerschap, beheren van de website) tot het afstemmen van communicatie- en educatieactiviteiten (bijv. het maken van één programma met rondleidingen van diverse organisaties) – en alles daartussen in. Soms denkt IVN mee met initiatiefnemers (bijv. over een route app), organiseert IVN delen van de activiteiten zelf, of verzorgt IVN de promotie. Afgezien van het basispakket, maakt de IVN-coördinator op basis van de behoefte en ontwikkelingen in het veld zelf een inschatting van de eigen rol bij diverse activiteiten. Per Nationaal Park wordt een jaarplan opgesteld, waarin per Park de focus van de inzet van de communicatie- en educatieactiviteiten wordt bepaald.

Vaak is er in de Nationale Parken een werkgroep communicatie- en educatie, die door de coördinator van IVN wordt voorgezeten. Soms is deze werkgroep nog breder, zoals in het Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug. Daar is sprake van een werkgroep communicatie, educatie *en recreatie*. Het programma Communicatie en Educatie van het park wordt afgestemd in deze werkgroep (zie kader Sallandse Heuvelrug).

Soms heeft de coördinator van IVN een meer strategische coördinatierol in het Nationaal Park. Niet zelden vervult IVN een spilfunctie in het park, samen met de secretaris – als die er is - en soms een educatief medewerker. Wanneer er één terreinbeheerder het grootste deel van het park beheert, is deze in de regel ook nauw aangesloten. Wanneer de coördinator van IVN (samen met anderen)

deze centrale rol heeft, wordt hij of zij aangesproken door ondernemers, vrijwilligersorganisaties en soms ook door gemeenten als zij vragen of voorstellen hebben m.b.t. het park. Dat is in de praktijk niet afgebakend tot het terrein van natuur- en milieueducatie, maar kan ook gaan over beheer, beleid of ontwikkeling.

Binnen dit onbenoemde 'coördinatieteam' lijkt de rolverdeling organisch tot stand gekomen, zodat deze werkbaar is voor de verschillende betrokkenen. IVN coördinatoren geven aan dat de inschatting van de eigen rol afhankelijk is van de rol die persoonlijk past. Indien een coördinator meer affiniteit met educatie, marketing of juist netwerken/verbinden heeft, is het mogelijk om de rol daar op aan te passen voor zover dit passend is bij de vraag vanuit het Nationale Park.

Nationaal Park Oosterschelde

Nationaal Park Oosterschelde is in 2002 ingesteld en met ca. 37.000 ha. het grootste Nationaal Park van Nederland. Het nationaal park kent een overlegorgaan dat verantwoordelijk is voor het functioneren van het park. Het overlegorgaan bestaat onder meer uit de provincie Zeeland, betrokken gemeenten, waterschap, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Zeeuws Landschap en IVN. Het secretariaat van het overlegorgaan wordt verzorgd door provincie Zeeland (0,5 fte).

De communicatie en educatie van het nationaal park is ondergebracht bij IVN. Vanuit de subsidie is daarvoor € 140.000 beschikbaar (2016). Dit bedrag maakt 1 fte voor een IVN medewerker mogelijk. Er zijn in totaal twee IVN medewerkers actief in het park (à 32 uur per week), die zowel bij uitvoering als coördinatie betrokken zijn. De provincie Zeeland financiert de resterende kosten voor de IVN inzet. De provincie Zeeland verstrekt aan het Nationaal Park ook subsidie voor onderhoud en de uitvoering van communicatie en educatie binnen het Nationaal Park.

De IVN-coördinator van het park vervult volgens betrokkenen een spilfunctie. Hij schakelt zowel op strategisch niveau als op tactisch en operationeel niveau. Door betrokkenen (terreinbeheerders, provincie) wordt aangegeven dat binnen het nationaal Park sprake is van goede en intensieve afstemming. De samenwerking leidt er volgens betrokkenen onder andere toe dat er jaarlijks een grote financieringsstroom gegenereerd wordt rondom het park.

Vanaf 2018 is een nieuwe samenwerking opgezet (de Zeeuwse Natuur) waarvan IVN als penvoerder optreedt. Deze organisatie beheert de projectmiddelen die voor educatie vanuit het park, Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris beschikbaar zijn. In 2018 wordt ook gestreefd naar samenwerking met de betrokken terreinbeheerders (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten) en NME centra.

Effect beschikbare middelen

De rolinvulling van IVN verschilt per park en is onder meer afhankelijk van de beschikbare middelen vanuit de subsidie van LNV en eventueel een provincie en/of gemeente(n). Een IVN-coördinator die slechts zes uur per week heeft, zoals in het Nationaal Park Dwingelderveld, kan logischerwijs veel

minder doen dan een fulltime coördinator. In het Nationaal Park Oosterschelde heeft IVN een echte spilfunctie (zie kader Oosterschelde). Deze rolinvulling van IVN is mogelijk door de relatief ruime bijdrage van LNV aan IVN voor het Nationaal Park Oosterschelde en doordat de provincie Zeeland aanvullende subsidie verstrekt aan IVN voor educatie- en communicatie activiteiten.

In de meeste parken is de inzet echter veel geringer. Veel van de gesprekspartners, zowel vanuit IVN zelf als vanuit andere organisaties, zijn van mening dat IVN te weinig uren heeft om te kunnen voorzien in de behoefte vanuit het Nationale Park.

Het effect van de vermindering van de uren was voor veel coördinatoren merkbaar n.a.v. het terugbrengen van de subsidie van € 1,5 miljoen naar € 1 miljoen in 2014. Zo beschrijft één van de coördinatoren dat het terugbrengen van zestien naar dertien uur per week, wat later nog verder verminderde, ertoe leidde dat minder activiteiten vanuit IVN konden worden ondersteund en dat route apps niet meer geactualiseerd konden worden. Daarnaast geven een aantal coördinatoren aan dat hun werkzaamheden meer operationeel zijn geworden. Door het wegvallen van een medewerker heeft de coördinator in sommige gevallen een meer uitvoerende rol in bijvoorbeeld het bijhouden van de website, waar initieel de medewerker verantwoordelijk voor was.

3.4 Speelveld

De rolinvulling van IVN in de Nationale Parken is sterk afhankelijk van het speelveld in het betreffende park. Zoals beschreven in hoofdstuk twee hebben veel parken nog een overlegorgaan, zoals dat vóór de decentralisatie van natuur door het Rijk verplicht was gesteld. Ook is er vaak een secretaris die het overlegorgaan ondersteunt. In de Nationale Parken is soms sprake van één eigenaar-beheerder, maar meestal van meerdere eigenaren en beheerders. Vaak zijn dat Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de Landschappen en/of particuliere eigenaren.

Governance

De mate waarin de governance in de Nationale Parken soepel verloopt, verschilt per park. Gesprekspartners ervaren de samenwerking tussen partijen soms als los zand. Er is niet altijd sprake van een gedeelde visie op het Nationale Park en gedeeld eigenaarschap. De IVN coördinatoren ervaren dat de eigen belangen van de stakeholders soms op gespannen voet staan met de wens om eenheid te brengen in het Nationale Park.

Dit uit zich bijvoorbeeld in de promotie van verschillende terreinbeheerders van het eigen deelgebied binnen het park, het gebruiken van eigen borden in plaats van borden in de stijl van het Nationale Park of de inzet van zelf ontwikkelde scholenprogramma's of speurtochten.

In dit kader noemen terreinbeheerders ook de rondleidingen van de lokale afdelingen van IVN. IVN vrijwilligers geven gratis rondleidingen in Nationale Parken, terwijl terreinbeheerders zelf betaalde rondleidingen organiseren. Terreinbeheerders ervaren dat vrijwilligers van IVN een ander verhaal uitdragen dan het verhaal over het park en zich soms kritisch uitlaten over de terreinbeheerders bij de rondleiding. Daar komt bij dat voor Natuurmonumenten als ledenorganisatie direct contact met bezoekers een 'lifeline' is. IVN heeft daar niet altijd begrip voor.

Waar partijen ervaren dat de governance goed loopt geven betrokken organisaties aan dat IVN meer effect sorteert. Dit wordt herkend door de coördinatoren van IVN. Een voorbeeld is het Nationaal Park Oosterschelde, waar een overlegorgaan actief is waarin de relevante stakeholders zijn vertegenwoordigd en waar goede afstemming plaatsvindt over communicatie en educatie.

Nut en noodzaak coördinerende rol

Binnen dit speelveld hebben de betrokken organisaties uiteenlopende beelden over nut en noodzaak van de coördinerende rol op het gebied van natuur- en milieueducatie. Enerzijds wordt het als zinvol ervaren dat een onafhankelijke partij coördineert tussen activiteiten van terreinbeheerders en andere stakeholders. De meeste IVN coördinatoren hebben zelf het idee dat hun rol in onderlinge afstemming en verbinding wordt gewaardeerd.

Hier staat tegenover dat terreinbeheerders naar eigen zeggen soms juist liever met elkaar schakelen, omdat ze zich goed kunnen verplaatsen in elkaars belangen en positie. Daarnaast heeft IVN volgens sommige gesprekspartners niet de positie om partijen echt op een lijn te krijgen.

Verder dragen partijen enerzijds aan dat de vereiste kennis en kunde en het coördineren van activiteiten onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Anderen denken daar weer anders over: de uitvoering van educatie-activiteiten is cruciaal, maar de coördinerende rol zou ook elders belegd kunnen worden.

Diverse organisaties halen aan dat coördinatie een verantwoordelijkheid is van partners binnen Nationale Parken, bijvoorbeeld belegd bij een werkgroep C&E. Over het mandaat en de aansturing van IVN bestaat bij velen onduidelijkheid. Veel Nationale Parken zouden graag vanuit het park meer grip hebben op de wijze waarop een coördinatierol wordt ingevuld. Zo is het soms onduidelijk op basis van welk mandaat afspraken tot stand zijn gekomen en bij welke partijen besluitvormingsbevoegdheid ligt.

Nationaal Park Veluwezoom

Nationaal Park Veluwezoom (ca 5.100 ha.) is het oudste Nationaal Park van Nederland (1930). Natuurmonumenten eigenaar en enige terreinbeheerder van het park. De organisatie van Nationaal Park Veluwezoom bestaat uit een gebiedsmanager die leiding geeft aan een team dat bestaat uit 14 fte professionals en ca. 150 vrijwilligers van Natuurmonumenten. Gezamenlijk voert dit team alle activiteiten uit die nodig zijn om het gebied te onderhouden en voor het publiek te ontsluiten (natuurbeheer, communicatie en educatie etc.). Dit team verzorgt de afstemming met de andere stakeholders in de omgeving (gemeenten, waterschappen, ondernemers, ect.). Er is geen overlegorgaan. Wel is er sinds enkele jaren een overleg Veluwe, wat bedoeld is om gemeenten op de Veluwe met elkaar een gezicht te laten hebben. Natuurmonumenten neemt hier ook aan deel. Dit overleg gaat over het afstemmen van beleid en heeft (vooralsnog) geen relatie met communicatie- en educatie in het Nationaal Park. Naast de inzet van twee communicatie-boswachters wordt circa 2 fte ingezet voor de coördinatie en uitvoering van de communicatie- en educatieactiviteiten binnen het park. Het gaat dan om het ontwikkelen en coördineren van (betaalde) activiteiten gericht op jeugd (OERRR-activiteiten, activiteiten voor basisscholen) en volwassenen (zoals wildsafari's en excursies), het bijhouden van de website en het management van het bezoekerscentrum. De activiteiten zelf worden uitgevoerd door vrijwilligers van Natuurmonumenten of door boswachters.

Naast Natuurmonumenten organiseert de IVN-afdeling Oost Veluwezoom binnen en buiten het Nationaal Park activiteiten. Circa acht tot tien keer per jaar organiseert deze afdeling gratis excursies binnen het park. Tussen de IVN-afdeling en Natuurmonumenten vindt geen afstemming plaats over elkaars activiteiten.

Nationale Parken Nieuwe Stijl

Zoals beschreven in hoofdstuk twee is naar aanleiding van de motie nationale parken nieuwe stijl¹⁷ en de verkiezing Mooiste natuurgebied van Nederland veel dynamiek ontstaan rondom het begrip Nationale Parken. Vanaf 1 januari 2018 bestaat het Nationale Parken Bureau, dat zich richt op onder meer het komen tot standaarden, (internationale) marketing en communicatie.

---

¹⁷ Motie Van Veldhoven/Jacobi over nationale parken nieuwe stijl, *Kamerstukken II*, 2014/15, 34 000-XIII Nr. 76

Gesprekspartners zien in deze landelijke operatie voor- en nadelen. Het streven naar landelijke uniformiteit staat soms op gespannen voet met de wens van de regio om maatwerk te leveren.

Tegelijkertijd wordt meerwaarde gezien in het delen van best-practices, tools en programma's. Deze ontwikkelingen leiden tot discussie over de organisatie van de Nationale Parken en daarmee ook de rol van IVN in de parken.

Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug

Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug is een natuurgebied van ca. 3.500 ha. tussen Hellendoorn en Holten. Per 1 januari 2015 heeft de provincie Overijssel de verantwoordelijkheid voor de Nationale Parken overgedragen aan de gemeenten. De verantwoordelijkheid voor het functioneren van het Nationaal Park is belegd bij het Kernteam Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug. Het Kernteam bestaat uit de gemeenten Hellendoorn en Rijssen-Holten, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Marketing Oost en IVN. De gemeente Hellendoorn voert het secretariaat.

Het programma Communicatie en Educatie van het park wordt afgestemd in de werkgroep Communicatie, Educatie en Recreatie. De coördinator IVN is voorzitter van deze werkgroep. Aan deze werkgroep wordt deelgenomen door Staatsbosbeheer, Natuurmuseum Holterberg, Natuurmonumenten, Toeristisch bureau Hellendoorn, Sterrenwacht Hellendoorn en IVN Hellendoorn-Nijverdal (het Centrum voor Natuur en Milieueducatie). De coördinator en medewerker beheren onder andere de website van het gebied, maken de activiteitenagenda en initiëren en coördineren activiteiten zoals de Junior Rangers, de Paarse Loper en de cursus gastheerschap.

In de Overijsselse Nationale Parken (De Sallandse Heuvelrug en Weerribben-Wieden) bestaat de wens om, in lijn met het advies van Sporre (2014), een transitieproces in gang te zetten naar een meer merkgerichte benadering van beide parken op basis van een gemeenschappelijke agenda van overheid, bedrijfsleven en terreinbeheerders.

3.5 Opvattingen t.a.v. resultaten en effecten

In algemene zin lijkt het aannemelijk dat natuureducatie kennis en ervaring vergroot, wat bijdraagt aan betrokkenheid en draagvlak voor natuur beheer en –behoud. Dit wordt door gesprekspartners onderschreven en blijkt uit voorbeelden die in gesprekken naar voren kwamen. Zo worden veel deelnemers aan de Natuurgidsenopleiding na afronding van de opleiding actief als vrijwilliger en doen zij mee aan inventarisaties of nemen zij deel aan stichtingsbesturen. In het verlengde hiervan zien gesprekspartners natuur- en milieueducatie als *essentieel* voor draagvlak voor natuurbehoud en –beheer.

Dat natuur- en milieueducatie in de Nationale Parken bijdraagt aan een toename van draagvlak voor en betrokkenheid bij natuurbeheer en natuurbehoud wordt door gesprekspartners niet in twijfel getrokken. Wel wordt dit door gesprekspartners vaak in bredere context geplaatst dan vanuit de

Nationale Parken alleen. Natuur- en milieueducatie buiten de Nationale Parken is ook van belang om draagvlak en betrokkenheid te vergroten.

Ervaren draagvlak voor Nationale Parken

Uit voorbeelden die naar voren kwamen in gesprekken zien we een aantal indicaties van toenemend draagvlak voor de Nationale Parken. Zo komt draagvlak in de Nationale Parken Drentsche Aa en Oosterschelde tot uitdrukking in de vrijwillige bijdragen van bezoekers en omwonenden aan gebiedsfondsen. In andere parken komt draagvlak tot uitdrukking door de groei van het aantal vrijwilligers, zoals in Nationaal Park Sallandse Heuvelrug. Ook wordt draagvlak zichtbaar in een groei van het aantal bezoekers en activiteiten, zoals naar aanleiding van de Oosterscheldeweek.

3.6 Conclusies

In de voorgaande paragrafen beschreven wij onze bevindingen over de werkwijze van IVN in de Nationale Parken en de ervaren resultaten en effecten daarvan. Op basis daarvan concluderen wij het volgende:

- De kundigheid van IVN op het gebied van natuur- en milieueducatie staat niet ter discussie. Dit wordt onder organisaties die betrokken zijn bij de Nationale Parken breed erkend, niet alleen in de context van de Nationale Parken maar ook daar buiten.
- Dit geldt ook voor het belang van natuur- en milieueducatie. Alle betrokken organisaties onderschrijven de veronderstelling dat natuur- en milieueducatie leidt tot betrokkenheid en draagvlak voor natuurbeheer en –behoud. Daarbij merken we op dat natuur- en milieueducatie zich niet beperkt tot de Nationale Parken, aandacht hiervoor buiten de Nationale Parken is ook van belang om draagvlak en betrokkenheid te vergroten.
- De betrokkenheid van IVN varieert per activiteit van een operationele rol en het zelf uitvoeren, tot alleen afstemmen van activiteiten - en alles daartussen.
- In sommige parken heeft de coördinator van IVN een meer strategische coördinatie rol, samen met de secretaris - als die er is - en soms een educatief medewerker en een terreinbeheerder. Binnen dit onbenoemde ‘coördinatieteam’ lijkt de rolverdeling organisch tot stand gekomen.
- Bepalende factoren voor de rolinvulling van IVN in de Nationale Parken zijn de ingezette capaciteit en het speelveld waarin IVN opereert.
  - De beschikbare middelen en daarmee de tijdsinzet van de coördinator van IVN is een van de bepalende factoren voor de rolinvulling. Zowel IVN zelf als andere betrokkenen vinden de inzet van IVN vanuit de subsidie van LNV te gering om aan de vraag vanuit het Nationale Park te kunnen voldoen.
  - Daarnaast is het speelveld een bepalende factor. De mate waarin de governance in een Nationaal Park soepel loopt en verschillende betrokkenen gezamenlijk eigenaarschap voelen wisselt per Nationale Park. Dit lijken kritische succesfactoren om de coördinatie rol van IVN tot zijn recht te laten komen.

- Ook de omgeving waarin de inzet van de IVN wordt gepleegd, kan van invloed zijn. Flankerende activiteiten op het gebied van natuureducatie buiten de Nationale Parken waar IVN ook voor wordt ingezet, bijvoorbeeld door gemeenten, kunnen versterkend werken op de IVN-inzet in het Nationale Park (en vice versa).
- Over nut en noodzaak van een coördinerende rol voor natuur- en milieueducatie lopen de beelden uiteen. Daarbij is er vanuit de Nationale Parken behoefte om meer grip te hebben op de opdracht aan IVN.
- Naar aanleiding van de motie nationale parken nieuwe stijl¹⁸ en de verkiezing Mooiste natuurgebied van Nederland is veel dynamiek ontstaan rondom het begrip Nationale Parken. Dit leidt ook tot discussie over de organisatie van de Nationale Parken en daarmee de rol van IVN in de parken.
- In diverse parken signaleerden wij indicatoren die lijken te duiden op een toename van draagvlak voor het Nationaal Park, zoals vrijwillige bijdragen van bezoekers en omwonenden aan gebiedsfondsen, de groei van het aantal vrijwilligers en de groei van het aantal bezoekers en activiteiten.

---

¹⁸ Motie Van Veldhoven/Jacobi over nationale parken nieuwe stijl, *Kamerstukken II*, 2014/15, 34 000-XIII Nr. 76.

4. Impact

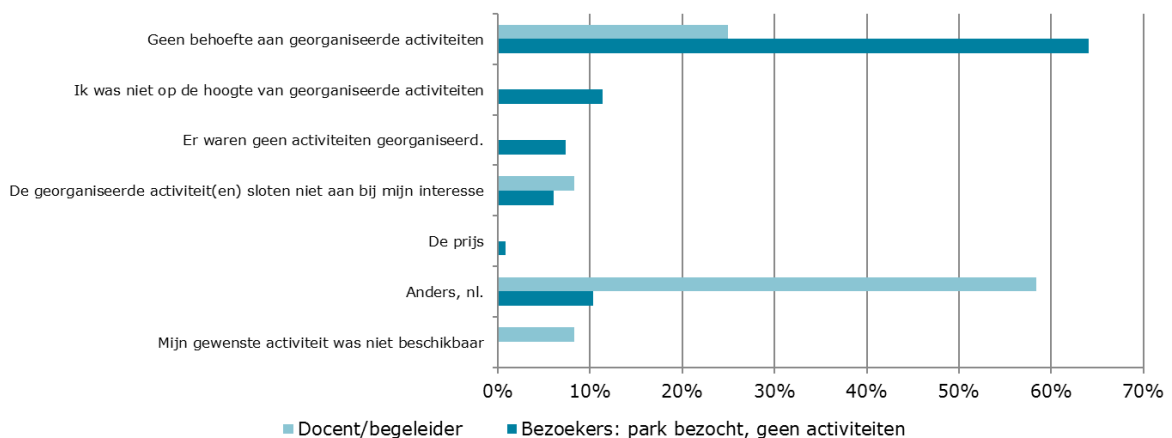
4.1 Inleiding

In het kader van deze evaluatie is een enquête uitgezet onder de verschillende doelgroepen: vrijwilligers, ondernemers, bezoekers, omwonenden en docenten en begeleiders van jeugdgroepen. Deze enquête is bedoeld om zicht te krijgen op de vraag in hoeverre het aannemelijk is dat natuureducatie bijdraagt aan meer betrokkenheid en draagvlak voor natuurbeheer (impact). Wanneer we in dit hoofdstuk spreken over activiteiten, bedoelen we alle in de Nationale Parken georganiseerde activiteiten, ongeacht de verantwoordelijke organisatie. We maken dus geen onderscheid of en in welke mate IVN is betrokken bij de activiteiten. De enquête is ingevuld door 3.924 respondenten. Voor de onderzoeksverantwoording zie Bijlage 3.

4.2 Bezoek aan Nationale Parken en deelname aan activiteiten

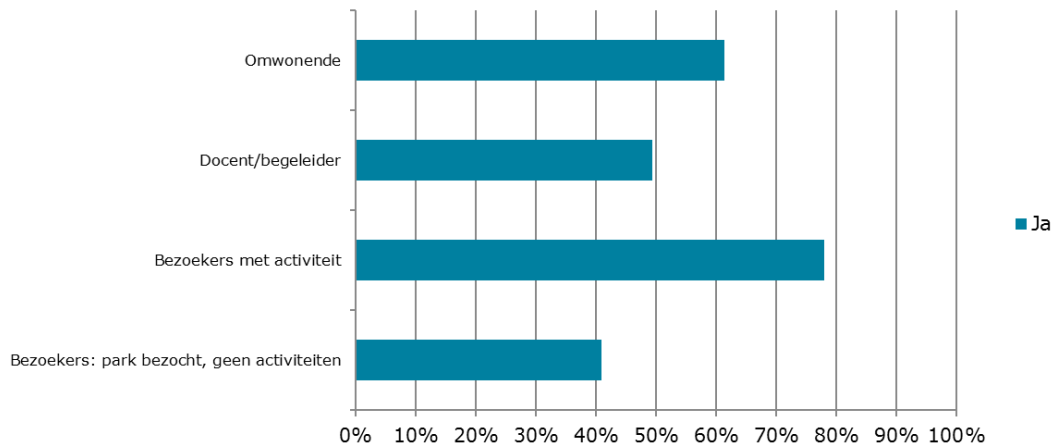
Van de 1.149 respondenten die in de afgelopen twee jaar een Nationaal Park hebben bezocht, niet zijnde omwonende, ondernemer, vrijwilliger of docent, hebben er 91 (8%) deelgenomen aan een activiteit binnen een Nationaal Park. Wanneer we uitsluitend naar de 'controlegroep' kijken op basis van het panel met 'gemiddelde Nederlanders', dan zien we dat van de 965 respondenten uit dit panel die in de afgelopen twee jaar een Nationaal Park heeft bezocht, niet zijnde ondernemer, omwonende, vrijwilliger of docent, er vijftig (5%) deelgenomen hebben aan een activiteit. Hieruit volgt dat het overgrote deel van de bezoekers aan Nationale Parken dus niet deelneemt aan georganiseerde activiteiten.

Reguliere bezoekers (geen docenten/begeleiders of vrijwilligers) die niet aan georganiseerde activiteiten deelnemen geven als belangrijkste reden dat ze er geen behoefte aan hebben (64%). Docenten en begeleiders geven met name als reden op om niet aan georganiseerde activiteiten deel te nemen dat zij zelf een activiteit organiseren (zoals scoutinggroepen). Een enkeling geeft aan dat hun kinderen bijzondere zorg vragen en dat zij daarom niet deelnemen aan georganiseerde activiteiten.

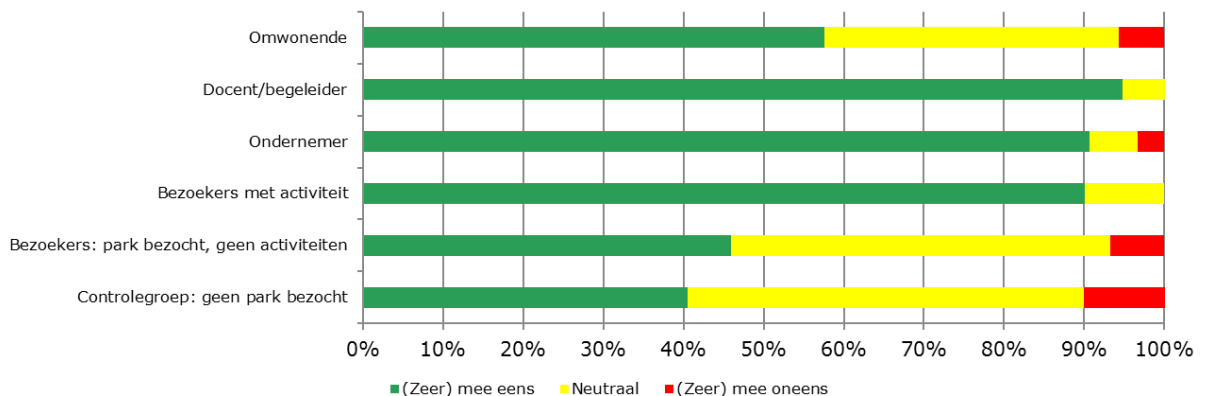
Figuur 3. Redenen van niet deelnemen aan georganiseerde activiteiten (n=1.070)

Het bezoekerscentrum binnen een Nationaal Park wordt meer bezocht. Het merendeel van de bezoekers die een activiteit doet, bezoekt ook het bezoekerscentrum. Veelal worden activiteiten vanuit het bezoekerscentrum georganiseerd. Ruim 40% van de parkbezoekers die niet deelneemt aan activiteiten komt wel in het bezoekerscentrum.

Figuur 4. Bezoek aan bezoekerscentrum

Hoewel slechts een klein deel van de bezoekers aan een Nationaal Park daadwerkelijk deelneemt aan een georganiseerde activiteit, vindt een veel groter deel het belangrijk dat er wel activiteiten georganiseerd worden. 46% van de bezoekers aan een Nationaal Park die niet deelneemt aan activiteiten (n=1.058) vindt het wel (zeer) belangrijk dat deze activiteiten georganiseerd worden. Van degenen die de afgelopen twee jaar geen Nationaal Park bezocht hebben (n=855) is dit 40%.

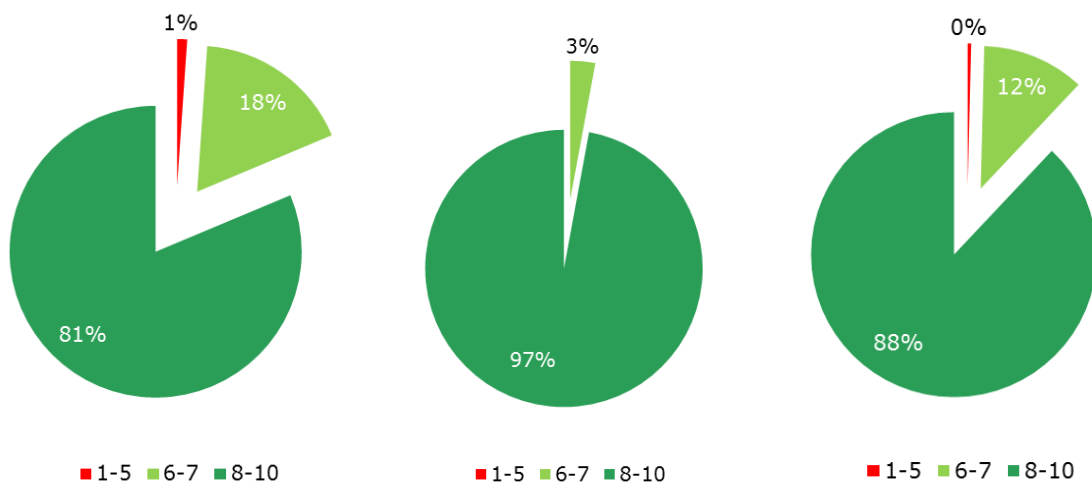

Figuur 5. Het is belangrijk dat er activiteiten in een Nationaal Park georganiseerd worden

4.3 Waardering voor en doorwerking van activiteiten

De honderdzestig respondenten die deel hebben genomen aan activiteiten (niet zijnde omwonenden) zijn daar over het algemeen zeer tevreden over. Van de 'reguliere' bezoekers (n = 91) waardeert 81% de activiteit met een acht of hoger.

Van de docenten en begeleiders (n = 69) waardeert zelfs 97% de activiteit met een acht of hoger. Docenten en begeleiders zouden de activiteit ook (vrijwel) allemaal aanraden aan collega docenten en begeleiders (zie Figuur 6).

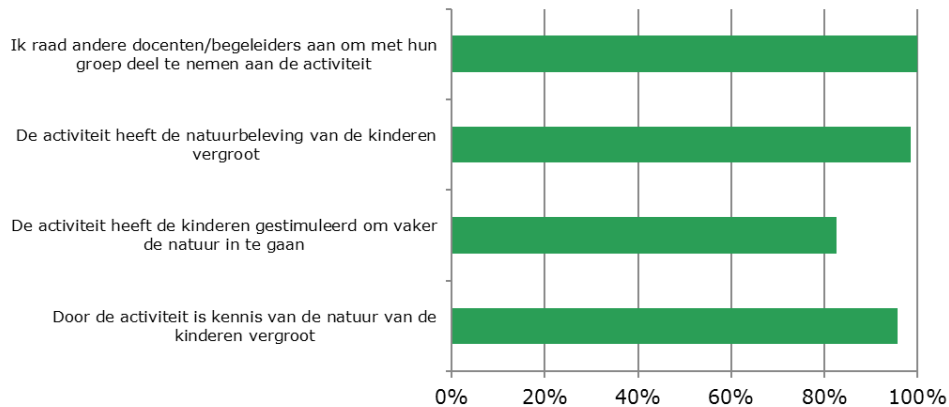

Figuur 6. Waardering van activiteiten door bezoekers (links, n=91), docenten/begeleiders (midden, n=69) en omwonenden (rechts, n=276)

Per doelgroep is aan de deelnemers aan activiteiten een aantal stellingen voorgelegd die zicht geven op de doorwerking van deelname naar betrokkenheid en draagvlak voor natuur. Hier maken we onderscheid tussen de doelgroep jongeren, die we indirect benaderd hebben via docenten en begeleiders en (groot)ouders, de doelgroep bezoekers en omwonenden en de doelgroep ondernemers.

Jongeren via docenten en begeleiders en (groot)ouders en verzorgers

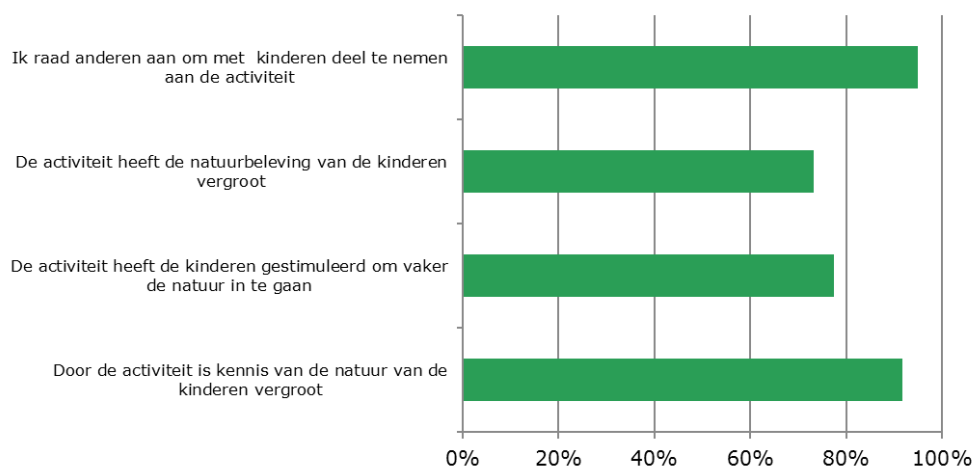
Bij docenten en begeleiders is gevraagd om aan te geven via stellingen wat het effect is van de activiteit bij hun kinderen. In onderstaande figuur is dit weergegeven.

Figuur 7. Mate waarin docenten/begeleiders (zeer) mee eens zijn met de stelling (n = 69)

Uit deze figuur volgt ook dat docenten en begeleiders het beeld hebben dat deelname aan de activiteiten de betrokken kinderen gestimuleerd heeft om vaker de natuur in te gaan (83%). Vrijwel alle docenten en begeleiders (96%) geven aan dat door deelname de kennis van de natuur is vergroot.

Van de bezoekers en omwonenden die aan een activiteit hebben deelgenomen (n=370), waren er 119 die de activiteit met hun (klein)kinderen heeft bezocht. Hierbij ontstaat een vergelijkbaar beeld met dat van docenten. Over het algemeen zijn (groot)ouders weliswaar iets minder overtuigd dan docenten dat deelname aan de activiteit bijdraagt aan natuurbeleving van kinderen (73% vs. 99%) en hen stimuleert om vaker de natuur in te gaan (77% vs. 83%), ook zij zijn zeer positief over het effect van de activiteit bij hun kinderen.

Figuur 8. Mate waarin (groot)ouders en verzorgers (zeer) mee eens zijn met de stelling (n=119).

Bezoekers en omwonenden

Wanneer we kijken naar bezoekers die deel hebben genomen aan activiteiten (reguliere bezoekers en omwonenden) dan zien we een positief beeld als het gaat om de invloed van de activiteit op betrokkenheid. 60% van deze respondenten is van mening dat zij door de activiteit de natuur bewuster zijn gaan beleven. 61 % geeft aan dat de activiteit hen gestimuleerd heeft om vaker de natuur in te gaan. 79% geeft aan dat hun kennis van de natuur is vergroot.

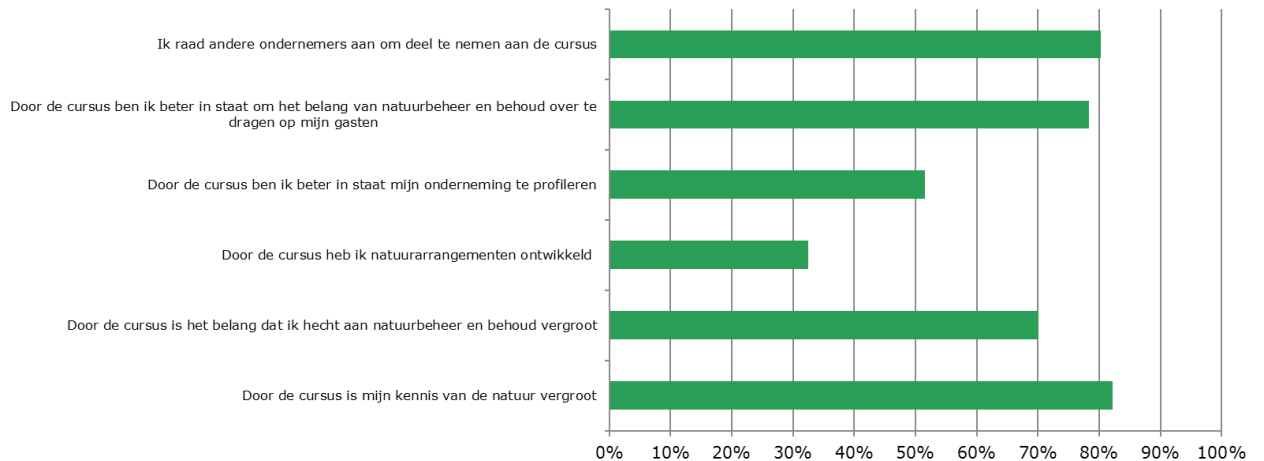

Figuur 9. Mate waarin bezoekers en omwonenden (zeer) mee eens zijn met de stelling (n=279)

Ondernemers

Voor ondernemers die deel hebben genomen aan de cursus gastheerschap geldt dat 80% de cursus zou aanraden aan andere ondernemers. Ook bij deze doelgroep zien we een hoge mate van doorwerking: 70% geeft aan dat het belang dat zij hechten aan natuurbeheer en –behoud vergroot is en 82% geeft aan dat de kennis van natuur vergroot is. Ook geeft 78% aan dat zij als gevolg van de cursus beter in staat zijn om dit op hun gasten over te dragen.

Figuur 10. Mate waarin ondernemers (zeer) mee eens zijn met de stelling (n=157)

De uitkomsten onder de verschillende doelgroepen laten een hoge waardering voor de activiteiten zien. In de tweede plaats zien we dat deelname aan deze activiteiten bijdraagt aan kennisvergroting over de natuur en lijkt bij te dragen aan de betrokkenheid bij natuurbeheer en –behoud.

4.4 Betrokkenheid omgezet in daden

Is er een verband tussen deelname aan georganiseerde activiteiten in Nationale Parken en de mate waarin men overweegt vrijwilliger, donateur of lid te worden van een natuurorganisatie? De mate waarin mensen overwegen vrijwilliger, donateur of lid te worden is een indicator voor betrokkenheid bij natuurbeheer en daarmee voor het draagvlak voor natuur. Een dergelijk verband zou de redenering ondersteunen dat georganiseerde activiteiten bijdragen aan betrokkenheid en draagvlak.

Wanneer we kijken naar het verband tussen deze twee variabelen blijkt deze samenhang te bestaan. De respondenten die deel hebben genomen aan een georganiseerde activiteit in een Nationaal Park (n=370) geven meer (20% t.o.v. 9%) aan dan niet-deelnemers dat zij vrijwilliger, donateur of lid van een natuurorganisatie wil worden. De uitkomstvariabele is daarbij gemeten op een schaal van 1 tot 5¹⁹.

Het is echter mogelijk dat respondenten die deelnemen aan georganiseerde activiteiten sowieso al meer geneigd zijn om vrijwilliger of donateur te worden, omdat zij meer betrokkenheid bij natuur aan de dag leggen. Wanneer we corrigeren voor deze ‘natuurminnendheid’, dan verdwijnt ook het effect. ‘Natuurminnendheid’ is daarbij op basis van een factor- en betrouwbaarheidsanalyse geoperationaliseerd (zie voor een toelichting Bijlage 7).

¹⁹ De uitkomstvariabele is het gemiddelde van de antwoorden op drie stellingen: Ik overweeg vrijwilliger/lid/donateur van een natuurorganisatie te worden. Elke stelling is gemeten op een 5-puntsschaal: 1=zeer mee oneens, 5=zeer mee eens. Cronbachs alpha is 0,89 en één factor verklaart 82% van de variantie.

Het is natuurlijk mogelijk dat de 'natuurminnendheid' van mensen toeneemt door deel te nemen aan activiteiten, en op die manier zorgt voor een grotere kans om actief te worden. Het omgekeerde effect is echter ook mogelijk: degenen die meer natuurminnend zijn, nemen vaker deel aan activiteiten. Op basis van dit onderzoek valt over de richting van het verband geen uitsluitend te geven. Wél bestaat er een positieve samenhang tussen deelname aan activiteiten en 'natuurminnendheid' (zie tabel 4). Degenen die deelnemen aan activiteiten, overwegen vaker om actief te worden en scoren hoger op 'natuurminnendheid', zowel op 'doen' als 'bezorgdheid'.

Tabel 4. Verschil tussen bezoekers en omwonenden met en zonder deelname aan activiteiten (gemiddelden)

	Bezoekers/omwonenden met activiteit		
	Nee	Ja	Totaal
OVERWEEGT vrijwilliger / donateur / lid (schaal 1-5)	2,2	2,7*	2,3
Natuurminnendheid: DOEN (schaal 1-5)	2,9	3,6*	2,9
Natuurminnendheid: BEZORGDHEID (schaal 1-5)	4,1	4,3*	4,1

* Significant verschil ($P < 0,001$). T-toets op twee gemiddelden.

4.5 Conclusies

Het overgrote deel (92 – 95%) van de bezoekers aan Nationale Parken neemt geen deel aan georganiseerde activiteiten. Hoewel slechts een klein deel van de bezoekers aan een Nationaal Park daadwerkelijk deelneemt aan een georganiseerde activiteit, vindt een veel groter deel het belangrijk dat er wel activiteiten georganiseerd worden. De uitkomsten onder de verschillende doelgroepen laten een hoge waardering voor de activiteiten zien.

Daarnaast constateren wij dat deelname aan deze activiteiten bijdraagt aan kennisvergroting over de natuur en lijkt bij te dragen aan de betrokkenheid bij natuur beheer en –behoud. Docenten en begeleiders hebben bijvoorbeeld het beeld dat deelname aan de activiteiten kinderen gestimuleerd hebben om vaker de natuur in te gaan.

De mate waarin mensen overwegen vrijwilliger, donateur of lid te worden zien wij als een indicator voor betrokkenheid bij natuurbeheer en daarmee voor het draagvlak voor natuur. Een dergelijk verband zou de redenering ondersteunen dat georganiseerde activiteiten bijdragen aan betrokkenheid en draagvlak. De respondenten die deel hebben genomen aan een georganiseerde activiteit in een Nationaal Park geven meer aan dan niet-deelnemers dat zij vrijwilliger, donateur of lid van een natuurorganisatie willen worden. Hoewel er verband bestaat tussen de beide variabelen, valt op basis van dit onderzoek over de richting van het verband geen uitsluitend te geven. Het is namelijk mogelijk dat de 'natuurminnendheid' van mensen toeneemt door deel te nemen aan activiteiten, en op die manier zorgt voor een grotere kans om actief te worden. Het omgekeerde effect is echter ook mogelijk: degenen die meer natuurminnend zijn, nemen vaker deel aan activiteiten.

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verstrekt subsidie aan IVN voor het coördineren van natuureducatie- en communicatieactiviteiten in de Nationale Parken. In de periode 2011 – 2013 ging het om € 1,5 miljoen per jaar, sinds 2014 bedraagt de subsidie € 1 miljoen per jaar. De subsidie is vanaf 2014 gericht op het coördineren van natuureducatie- en communicatieactiviteiten die door verschillende partijen binnen de Nationale Parken worden uitgevoerd. Tot 2014 was de subsidie gericht op zowel de coördinatie als op uitvoering van activiteiten. Kenmerkend voor de inzet van de subsidie is dat:

- De subsidie wordt door IVN omgezet in uren capaciteitsinzet per park. Deze capaciteitsinzet bestaat grotendeels uit coördinatie-capaciteit en voor een kleiner deel uit uitvoeringscapaciteit.
- Er zijn grote verschillen zichtbaar tussen de Nationale Parken als het gaat om de beschikbare middelen voor capaciteit van IVN. Voor NP Oosterschelde is met € 140.000 per jaar het meest beschikbaar, voor Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide is met ca. € 25.000 per jaar het minst beschikbaar (cijfers 2016). De verdeling van middelen over de Nationale Parken is historisch gegroeid en gebaseerd op eerdere bestaande afspraken per park. De verdeling kent geen objectieve verdeelsleutel.
- De aard van de inzet door IVN per Nationaal Park verschilt. In sommige parken voert de coördinator strategische taken uit, in sommige parken bestaat deze uit coördinatie van educatie- en communicatieactiviteiten en in sommige parken bestaat de inzet uit uitvoerende werkzaamheden.
- De mate van ondersteunend beleid (bijvoorbeeld scholenprogramma's in de omgeving van een park) verschilt per park. De relatief beperkte inzet van IVN is niet per se problematisch wanneer gebieden en provincies en gemeenten samenwerken.

De verschillen tussen de parken maken dat er geen eenduidig beeld te geven is over de doeltreffendheid van deze subsidie. Wij concluderen dat deze subsidie ten dele doeltreffend is. Wij baseren dit op de volgende overwegingen:

- In sommige parken is de inzet van IVN op basis van deze subsidie cruciaal voor het park. Beschikbare capaciteit, inhoudelijke kennis en een onafhankelijke positie ten opzichte van terreinbeherende organisaties en de provincie zijn factoren die hieraan bijdragen.
- In sommige parken komt de inzet van IVN onvoldoende tot zijn recht. Een combinatie van beperkte beschikbare capaciteit van IVN, beperkte governance op parkniveau, en een complexe opgave binnen het park (veel betrokken organisaties) zijn factoren die hieraan ten grondslag liggen.

Wij constateren dat de context waarin IVN en de IVN-coördinator moet opereren niet of nauwelijks beïnvloedbaar zijn door IVN, maar wel in grote mate bepalend zijn voor doeltreffende inzet van de subsidie.

- De doeltreffendheid van de subsidie wordt beïnvloed door beleidsomgeving: het Natuurbeleid is de afgelopen jaren sterk in beweging geweest. Het beleid ten aanzien van de Nationale Parken is weinig consistent geweest. Deze veranderingen hebben invloed op de aansturing van de Nationale Parken en daarmee op de coördinatie van de communicatie- en educatiefunctie.
- Op het niveau van het individuele park geldt dat er in de basis verschillende belangen bestaan tussen IVN, de terreinbeherende organisaties en de organisatie van het Nationaal Park. In sommige parken zien we dat deze belangen bijeengebracht zijn via gezamenlijke afspraken, een gedeelde visie en gedeeld eigenaarschap. In een aantal parken is dit (nog) niet het geval.

Positief te waarderen is dat, mede als gevolg van deze subsidie, ervaringen en best practices worden gedeeld over de parken heen. IVN stuurt hier ook bewust op. Het kennisniveau van IVN is onbetwist en wordt door alle betrokkenen gezien als een waardevolle partner als het gaat om educatie en communicatie.

Minder positief is dat de door wijze waarop de subsidie verstrekt wordt de mate van vraagsturing door Nationale Parken gering is. De Parken hebben geen invloed op door welke organisatie en met welke inzet de coördinatie van educatie- en communicatieactiviteiten wordt vormgegeven. Wij verwachten dat door meer ruimte te geven voor vraagsturing vanuit de Parken de effectiviteit van de subsidie zal toenemen.

Het achterliggende doel van deze subsidie is het vergroten van de betrokkenheid en draagvlak voor natuurbeheer en –behoud. De relatie tussen de (coördinatie van) educatieactiviteiten en de bijdrage aan betrokkenheid en draagvlak is indirect. Bovendien zijn dergelijke effecten alleen op (zeer) lange termijn zichtbaar en is ander type onderzoek noodzakelijk om dit effect vast te stellen. Op basis van deze evaluatie hebben wij wel indicatie gevonden (vinden wij het aannemelijk) dat de activiteiten die binnen de Nationale Parken uitgevoerd worden bijdragen aan draagvlakvergroting en betrokkenheid. Wij baseren dit op de volgende constatering:

- Er bestaat een breed gedeeld beeld onder professionals dat natuur- en milieueducatie leidt tot betrokkenheid en draagvlak voor natuurbeheer en –behoud.
- We zien dat deelname aan activiteiten binnen de Nationale Parken bijdraagt aan kennisvergroting over de natuur en lijkt bij te dragen aan de betrokkenheid bij en het draagvlak voor natuur beheer en –behoud.

Ten aanzien van doelmatigheid maken we onderscheid tussen ‘kleine’ en ‘grote’ doelmatigheid. Kleine doelmatigheid heeft betrekking op de verhouding tussen ingezette middelen en bereikte resultaten, grote doelmatigheid heeft betrekking op de verhouding tussen ingezette middelen en bereikte effecten.

Per Nationaal Park worden veel activiteiten uitgevoerd en gecoördineerd. Ten opzichte van daadwerkelijke ureninzet lijkt output hoog. De vraag is dan of er met de subsidie meer uren gemaakt

hadden kunnen worden. Wij constateren dat het gesubsidieerde uurtarief (veel) meer dekt dan de loonkosten. Een aanzienlijk deel van de subsidie wordt besteed aan kosten die geen directe relatie hebben met het coördineren van educatie- en communicatieactiviteiten in de Nationale Parken. Wij concluderen dat de 'kleine' doelmatigheid verbeterd kan worden. Om te bepalen in welke mate dit exact het geval is, is nader onderzoek nodig.

Als het gaat om de 'grote' doelmatigheid concluderen wij het volgende. Hoewel er goede voorbeelden te noemen zijn waar de subsidie, mede als gevolg van gegeneerde cofinanciering en goede contractering van IVN op parkniveau, doelmatig ingezet wordt, zijn wij van oordeel dat de subsidie in algemene zin onvoldoende doelmatig besteed wordt. De huidige wijze van subsidieverstrekking ontbeert prikkels voor doelmatigheid, in de zin dat daar inzet wordt gepleegd waar deze het meeste effect sorteert. Mede als gevolg van de historisch gegroeide verdeelsleutel slaat subsidie ook neer in die gebieden waar een goede omgeving ontbreekt. Wij constateren dat hier vanuit LNV niet op gestuurd wordt. Ook IVN zelf blijft op basis van historische verdeling per Nationaal Park de subsidie inzetten. Dit heeft tot gevolg dat er inzet wordt gesubsidieerd terwijl daar niet altijd een goede omgeving voor is.

5.2 Aanbevelingen

Onderstaande aanbevelingen zijn gericht op het vergroten van de doelmatige en doeltreffende inzet van de subsidiemiddelen door middel van het vergroten van de vraagsturing op de inzet van de subsidiemiddelen:

1. Benut het lopende proces rondom de ontwikkeling van de standaard voor Nationale Parken om strategische doelen voor onderhavige subsidie te formuleren, zoals het vergroten van draagvlak, versterken van betrokkenheid en doelen ten aanzien van het bereik van specifiek doelgroepen. Er is een helder antwoord nodig op de vraag wat LNV wil bereiken met Nationale Parken en natuureducatie.
2. Verstrek de subsidie na een overgangsperiode via een overkoepelend gremium waarin alle stakeholders die betrokken zijn bij de Nationale Parken verenigd zijn (TBO's, IVN, Samenwerkende Nationale Parken). Dit gremium vormt (op termijn) de landingsplaats voor deze subsidie en draagt de verantwoordelijkheid voor de verdeling van de subsidie over de Nationale Parken.
3. Laat de bestaande verdeling van subsidiemiddelen over de Nationale Parken los en maak deze afhankelijk van objectieve criteria die gericht zijn op het borgen van doeltreffende en doelmatige inzet van subsidiemiddelen, zoals:
  - Een gedragen educatie- en communicatieplan van het Nationale Park.
  - Bijdrage aan de doelen van de subsidie.
  - De mate van cofinanciering (zoals door provincies en gemeenten).
  - De mate waarin flankerend beleid is vormgegeven in de omgeving van het Nationale Park.
  - De mate van 'volwassenheid' van samenwerking van de partijen binnen het Nationale Park.

Berenschot

4. Geef IVN na een overgangperiode van 1 à 2 jaar om te anticiperen op de veranderingen die de wijziging van de subsidieverstrekking voor de organisatie zal betekenen.

Bijlage 1

Literatuurlijst

Literatuurlijst

Amendement van de leden Jacobi en Van Veldhoven, *Kamerstukken II*, 2014/15, 34 000-XIII Nr. 128.

Commissie Realisatie Natuurverkiezing (2007) *Wanneer een Nationaal Park?*

Glorieux, I., I. Laurijssen, O. Sobczyk (2015) *Studiesucces in het eerste jaar hoger onderwijs in Vlaanderen. Een analyse van de impact van kenmerken van studenten en van opleidingen*. Research paper SSL/2014.15/4.1.2, Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen - TOR 2015/16.

IVN (2016) *Integrale uurtarieven 2016*.

IVN (2015) *Quick Scan Nationale Parken, Communicatie & Educatie*.

IVN (2011) *IVN/SNP, Basis- en Pluspakket Communicatie en Educatie Nationale Parken 2011- .8-9*.

IVN, *Jaarverslagen Nationale Parken 2011-2016 (indien beschikbaar)*.

IVN, *Overzicht cofinanciering Nationale Parken 2011-2016 (indien beschikbaar)*.

LKCA (2016) *Basis voor Cultuureducatie - Handreiking voor de toekomst van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie*.

Ministerie van EZ (2017) *Offerte aanvraag evaluatie IVN (kenmerk IUC201704201406)*.

Motie van de leden Jacobi en Geurts, *Kamerstukken II*, 2013/14, 33 750-XIII, Nr. 54.

Motie Van Veldhoven/Jacobi over nationale parken nieuwe stijl, *Kamerstukken II*, 2014/15, 34 000-XIII Nr. 76.

Natuur- en milieueducatie, *Kamerstukken II*, 2012/13, 20 487 Nr. 40.

Natuur- en milieueducatie, *Kamerstukken II*, 2012/13, 20 487 Nr. 41
Natuur- en milieueducatie, *Kamerstukken II*, 2012/13, 20 487, Nr. 46.

Natuur- en milieueducatie, *Kamerstukken II*, 2014/15, 20 487, Nr. 47.

PWC, *Controleverklaringen bij de subsidieverantwoordingen 2011-2016*.

PWC (2016) *Rapport van bevindingen inzake onderzoek naar de integrale uurtarieven 2016 van Stichting IVN Nederland*.

SNP (datum onbekend) *Quick Scan Nationale Parken*.

Stichting Veldwerk (2006) *Hoe duurzaam is NME? Een explorerend kwantitatief onderzoek naar langetermijneffecten van Natuur- en Milieueducatie op basisscholen*.

Wageningen University & Research (2016) *Nationale Parken in transitie*.

Bijlage 2

Lijst van geïnterviewde personen

Lijst van geïnterviewde personen

Organisatie	Persoon	Functie	Fysiek/ telefonisch
Ministerie van LNV	Lejo van der Heiden	MT-lid cluster Strategie en Kaders	Fysiek
Ministerie van LNV	Hans van der Heuvel	Beleidscoördinator	Fysiek
Ministerie van LNV	Frank Tillie	Senior beleidsmedewerker	Fysiek
Ministerie van LNV	Roel van Raaij	Senior beleidsmedewerker	Fysiek
Ministerie van LNV/Staatsbosbeheer	Janneke van Montfort	Programmamanager NP	Fysiek
IVN	Jelle de Jong	Directeur	Fysiek
IVN	Thea Peters	Senior projectleider	Fysiek
Staatsbosbeheer	Sylvo Thijsen	Directeur	Fysiek
Staatsbosbeheer	Egbert Beens	Boswachter	Fysiek
Natuurmonumenten	Teo Wams	Directeur	Fysiek
Provincie Utrecht / NP Utrechtse Heuvelrug	Daan Martens	Procesmanager	Fysiek
Gemeente Ooststellingwerf	Pina Dekker	Senior adviseur Groene ruimte	Fysiek
NP Drentsche Aa	Kees Folkertsma	Secretaris	Fysiek
SNP/ NP Drentsche Aa	Hendrik Oosterveld	Voorzitter	Fysiek
SNP	Hans Schiphorst	Secretaris	Fysiek
PWN	Nico Spaarkogel	Beheerder Duinen	Fysiek
LandschappenNL	Hank Bartelink	Directeur	Fysiek
NP Lauwersmeer	Jorgen de Bruin	Coördinator	Telefonisch
NP Schiermonnikoog	Mia Michels	Coördinator	Telefonisch
NP De Alde Feanen	Jorgen de Bruin	Coördinator	Telefonisch
NP Drentsche Aa	André Brasse	Coördinator	Telefonisch
NP De Hoge Veluwe	Marieke Ankoné	Coördinator	Telefonisch
NP Duinen van Texel	Monica Ralling	Coördinator	Telefonisch
NP Weerribben-Wieden	Thea Peters	Coördinator	Telefonisch

Berenschot

Organisatie	Persoon	Functie	Fysiek/ telefonisch
NP Zuid-Kennemerland	Monica Ralling	Coördinator	Telefonisch
NP Drents-Friese Wold	Nico Driessen	Coördinator	Telefonisch
NP Utrechtse Heuvelrug	Wietske Fousert	Coördinator	Telefonisch
NP Dwingelderveld	Nico Driessen	Coördinator	Telefonisch
NP Sallandse Heuvelrug	Nico Driessen	Coördinator	Telefonisch
NP Oosterschelde	Wilco Jacobusse	Coördinator	Telefonisch
NP De Biesbosch	Wim Ruis	Coördinator	Telefonisch
NP De Loonse en Drunense Duinen	Jeffrey Raymakers	Coördinator	Telefonisch
NP De Groote Peel	Ine van Huet	Coördinator	Telefonisch
NP De Maasduinen	Thea Jetten	Coördinator	Telefonisch
NP De Meinweg	Sylvia Spierts	Coördinator	Telefonisch
NP Oosterschelde	Jeroen Verburg	Gastheer	Telefonisch
NP Oosterschelde	George Koenders	Vrijwilliger NPO natuurgids	Telefonisch
Provincie Zeeland (NP Oosterschelde)	Durk-Jan Lagendijk	Afdelingshoofd Water, Bodem en Natuur	Telefonisch
Staatsbosbeheer (NP Oosterschelde)	Wendy Janse	Boswachter	Telefonisch
Natuurmonumenten (NP Oosterschelde)	Paul Begijn	Communicatie, campagnes en public relations	Telefonisch
Gemeente Rheden (NP Veluwezoom)	Constans Pos	Wethouder	Telefonisch
Natuurmonumenten (NP Veluwezoom)	Jeroen de Koe	Gebiedsmanager	Telefonisch
NP Sallandse Heuvelrug	Herman Reimerink	Vrijwilliger	Telefonisch
Staatsbosbeheer (NP Sallandse Heuvelrug)	Ine Nijveld	Boswachter	Telefonisch
Nationaal Park (NP Sallandse Heuvelrug)	Harro Meijer	Secretaris	Telefonisch
Gemeente Hellendoorn (NP Sallandse Heuvelrug)	Anneke Raven	Burgemeester	Telefonisch

Bijlage 3

Onderzoeksverantwoording enquête

Onderzoeksverantwoording enquête

Als onderdeel van de evaluatie van de subsidie die IVN van het ministerie van Economische Zaken ontvangt heeft I&O Research in nauwe samenwerking met Berenschot een enquête uitgevoerd onder betrokkenen, bezoekers van Nationale Parken en de 'gemiddelde Nederlander'. Hieronder wordt beschreven hoe de enquête is uitgevoerd.

Vragenlijstontwikkeling

Voor het onderzoek is een vragenlijst ontwikkeld met daarin vragen over de volgende onderwerpen: (voor de volledige enquête, zie bijlage 4):

- Bezoek aan parken.
- Deelname aan activiteiten, de waardering ervan en het gepercipieerde effect op natuurbesef.
- Redenen niet deelnemen aan activiteiten.
- Gepercipieerd belang van natuur en Nationale Parken in Nederland.
- Is of wil men vrijwilliger, donateur of lid worden van een natuurorganisatie.
- Mate van natuurbesef / betrokkenheid bij natuur en parken.
- Diverse achtergrondkenmerken.

De vragenlijst is geprogrammeerd tot online vragenlijst. Afhankelijk van de doelgroep zijn door middel van routing de juiste vragenblokken voorgelegd (bijv. ondernemers kregen alleen de vraag over de cursus 'Gastheerschap').

Dataverzameling

De dataverzameling is in twee fasen uitgevoerd:

1. In de eerste plaats heeft IVN een link naar de vragenlijst per e-mail/nieuwsbrief verspreid onder haar contacten (vrijwilligers, docenten, ondernemers, etc.). Op deze manier zijn 1.225 ingevulde vragenlijsten gerealiseerd. Dit zijn met name IVN vrijwilligers en omwonenden. De veldwerkperiode liep van 20 oktober tot 26 november 2017.
2. In de tweede plaats is gebruik gemaakt van het I&O Research panel. Dit is een panel met zo'n 25.000 panelleden, representatief voor de Nederlandse bevolking. Hieruit is een steekproef getrokken van 6.000 panelleden, waarvan er 2.699 de vragenlijst hebben ingevuld (45%). Hiermee zijn vooral de antwoorden van omwonenden, bezoekers van Parken (die niet aan activiteiten hebben deelgenomen) en de overige Nederlanders (die recent geen park hebben bezocht) verzameld. De veldwerkperiode liep van 14 tot en met 26 november 2017.

Berenschot

Dataverwerking

Beide datasets zijn samengevoegd tot één SPSS bestand, op basis waarvan de analyses zijn gedaan. Onderstaande tabel laat de respons per bron (via IVN of I&O Research panel) en doelgroep zien.

	Panel	IVN	Totaal
Controlegroep: geen park bezocht	851	4	855
Bezoekers: park bezocht, geen activiteiten	915	143	1.058
Bezoekers met activiteit	50	41	91
Ondernemer	13	167	180
Docent/begeleider	29	85	114
Vrijwilliger	38	364	402
Omwonende	803	421	1.224
TOTAAL	2.699	1.225	3.924

Bijlage 4

Enquête

Enquêtevragen

Toelichting

Nederland kent vele natuurgebieden en landschappen. Een aantal van deze natuurgebieden zijn zogenaamde Nationale Parken. Nederland kent twintig Nationale Parken die samen het verhaal van de Nederlandse natuur vertellen. Deze gebieden zijn door het Rijk aangewezen en deze zijn verspreid over heel Nederland. De Nationale Parken verschillen in eigenschappen. Zo zijn er duinen, bossen, heide, laagveen, getijdenwater, beekdalen en vennen.

Deze vragenlijst is bedoeld om zicht te krijgen op de activiteiten die in de Nationale Parken worden georganiseerd om de kennis, betrokkenheid en draagvlak hierover te vergroten.

Het invullen van de vragenlijst kost ongeveer 10 minuten. De antwoorden op de vragen worden vertrouwelijk behandeld en de resultaten zijn geenszins terug te voeren op uw individuele antwoorden.

Selectie- en achtergrondvragen

1. Wat is uw geslacht? (man/vrouw)

2. Wat is uw leeftijd? (open)

3. Wat is uw hoogst gevolgde opleiding?

geen onderwijs / basisonderwijs / cursus inburgering / cursus Nederlandse taal

LBO / VBO / VMBO (kader- of beroepsgerichte leerweg) / MBO 1 (assistentenopleiding)

MAVO / HAVO of VWO (eerste drie jaar) / ULO / MULO / VMBO (TL of GL) / VSO

MBO 2, 3, 4 (basisberoeps-, vak-, middenkader- of specialistenopleiding) of MBO oude structuur (vóór 1998)

HAVO of VWO (overgegaan naar de 4e klas) / HBS / MMS / HBO propedeuse of WO Propedeuse

HBO (behalve HBO-master) / WO-kandidaats -of WO-bachelor

WO-doctoraal of WO-master of HBO-master / postdoctoraal onderwijs

Weet niet/ wil niet zeggen

4. Heeft u (klein)kinderen jonger dan 15 jaar? (ja/nee)

5. Deze vragenlijst gaat over de Nationale Parken in Nederland. Daar zijn er in totaal twintig van. Op de onderstaande kaart ziet u welke dag precies zijn.

(kaartje Nationale Parken tonen)

Welke van de onderstaande categorieën is het meest op u van toepassing?

a. Recreatieondernemer in de omgeving van een Nationaal Park

Berenschot

(Indien ja, naar onderdeel recreatieondernemers)

- b. Docent en/of begeleider van jeugdactiviteiten

(Indien ja, naar onderdeel docenten)

- c. Woonachtig in de omgeving (binnen 15 km) van een Nationaal Park

(Indien ja, naar onderdeel omwonenden)

- d. Vrijwilliger bij één of meerdere natuur- en landschapsorganisaties

(Indien aangevinkt, door naar onderdeel vrijwilligers)

- e. Geen van bovenstaande

(Naar vraag 6)

6. Heeft u de afgelopen twee jaar één of meerdere Nationale Parken bezocht? (ja/nee)

(Indien ja, naar onderdeel bezoekers, indien nee, door naar onderdeel overigen)

Bezoekers Nationale Parken

7. Welk Nationaal Park of welke Nationale Parken heeft u de afgelopen twee jaar bezocht?

Meer antwoorden mogelijk

Schiermonnikoog

Lauwersmeer

Duinen van Texel

De Alde Feanen

Drentsche Aa

Drents-Friese Wold

Dwingelderveld

Weerribben-Wieden

Zuid-Kennemerland

De Sallandse Heuvelrug

De Hoge Veluwe

Veluwezoom

Utrechtse Heuvelrug

De Biesbosch

Oosterschelde

De Loonse en Drunense Duinen

De Maasduinen

Grenspark de Zoom-Kalmthoutse Heide

De Groote Peel

De Meinweg

8. Hoe vaak heeft u de afgelopen twee jaar een Nationaal Park bezocht? (wekelijks, maandelijks, meerdere keren per jaar, een enkele keer)
9. Heeft u tijdens één van deze bezoeken aan een Nationaal Park het bezoekerscentrum bezocht?
- ja
- nee
10. Heeft u tijdens één van uw bezoeken aan een Nationaal Park deelgenomen aan georganiseerde activiteiten, bijvoorbeeld Nacht van de Nacht, een excursie onder leiding van een gids of een GPS-tocht?
- ja
- nee
- (indien nee, door naar vraag 16)
11. Aan welke activiteit heeft u het meest recent deelgenomen? (open vraag)
12. Wat is in algemene zin uw waardering voor deze activiteit? Geef dit aan met een rapportcijfer tussen de 1 (erg slecht) en de 10 (erg goed) (1 – 10)
13. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen: (zeer mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, zeer mee eens)
- Door de activiteit is mijn kennis van de natuur vergroot
  - De activiteit heeft mij gestimuleerd om vaker de natuur in te gaan
  - Door de activiteit ben ik natuur bewuster gaan beleven
  - Ik raad anderen aan om deel te nemen aan de activiteit
  - Door de activiteit vind ik het belangrijker dan voorheen dat de natuur goed beheerd en onderhouden wordt.
14. Nam u deel aan de activiteit met een of meerdere kind(eren) van wie u (groot)ouder of verzorger bent? (indien nee, door naar vraag 17)

15. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen:

- Door de activiteit is kennis van de natuur van het kind of de kinderen vergroot
- De activiteit heeft het kind of de kinderen gestimuleerd om vaker de natuur in te gaan
- Door de activiteit is het kind of zijn de kinderen natuur bewuster gaan beleven
- Ik raad anderen aan om met kinderen deel te nemen aan de activiteit

16. Wat is de reden dat u niet heeft deelgenomen aan een georganiseerde activiteit bij uw bezoek aan het Nationaal Park? (alleen stellen als 10=nee)

- Geen behoefte aan georganiseerde activiteiten
- Ik was niet op de hoogte van georganiseerde activiteiten.
- Er waren geen activiteiten georganiseerd.
- De georganiseerde activiteit(en) sloten niet aan bij mijn interesse
- De prijs
- Anders, nl..

17. In hoeverre bent u het met de volgende stellingen eens: (zeer mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, zeer mee oneens)

- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland Nationale Parken zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland natuurgebieden zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in een Nationaal Park activiteiten georganiseerd worden
- Het is een taak van de overheid om de natuur te beschermen
- Ik vind het belangrijk dat het belang van natuurbeheer aan jongeren wordt overgebracht
- Ik vind het belangrijk dat jongeren de natuur kunnen beleven
- Ik vind het belangrijk dat jongeren kennis over de natuur hebben

17b. Bent u... (ja/nee)

- Vrijwilliger van een natuurorganisatie
- Donateur van een natuurorganisatie
- Lid van een natuurorganisatie

17c. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stelling(en):

- Ik overweeg vrijwilliger te worden
- Ik ben donateur van een natuurorganisatie
- Ik overweeg donateur te worden van een natuurorganisatie

(naar blok houding en gedrag)

Omwonenden

18. In de omgeving (binnen 15 km) van welk Nationaal Park woont u?

Schiermonnikoog

Lauwersmeer

Duinen van Texel

De Alde Feanen

Drentsche Aa

Drents-Friese Wold

Dwingelderveld

Weerribben-Wieden

Zuid-Kennemerland

De Sallandse Heuvelrug

De Hoge Veluwe

Veluwezoom

Utrechtse Heuvelrug

De Biesbosch

Oosterschelde

De Loonse en Drunense Duinen

De Maasduinen

Grenspark de Zoom-Kalmthoutse Heide

De Groote Peel

De Meinweg

19. Hoe vaak heeft u de afgelopen twee jaar het Nationaal Park in uw omgeving bezocht?
(wekelijks, maandelijks, meerdere keren per jaar, een enkele keer, nooit) *(indien nooit, door naar vraag 24)*
20. Heeft u tijdens één van deze bezoeken aan een Nationaal Park het bezoekerscentrum bezocht?
21. Heeft u de afgelopen twee jaar deelgenomen aan activiteiten van het Nationaal Park in uw omgeving?
(indien ja, door naar vraag 21; indien nee, door naar 23)
22. Wat is in algemene zin uw waardering voor de meest recente activiteit? (1 – 10)
23. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen: (zeer mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, zeer mee oneens)
- Door de activiteit is mijn kennis van de natuur vergroot
  - De activiteit heeft mij gestimuleerd om vaker de natuur in te gaan
  - Door de activiteit ben ik natuur bewuster gaan beleven
  - Ik raad anderen aan om deel te nemen aan de activiteit
  - Door de activiteit vind ik het belangrijker dan voorheen dat de natuur goed beheerd en onderhouden wordt.
  - De aanwezigheid van een Nationaal Park in mijn omgeving is voor mij belangrijk
24. Nam u deel aan de activiteit met een of meerdere kind(eren) van wie u (groot)ouder of verzorger bent? *(indien nee, door naar vraag 27)*
25. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen:
- Door de activiteit is kennis van de natuur van het kind of de kinderen vergroot
  - De activiteit heeft het kind of de kinderen gestimuleerd om vaker de natuur in te gaan
  - Door de activiteit is het kind of zijn de kinderen natuur bewuster gaan beleven
  - Ik raad anderen aan om met kinderen deel te nemen aan de activiteit
- (door naar vraag 27)*
26. Wat is de reden dat u niet heeft deelgenomen aan een georganiseerde activiteit bij uw bezoek aan het Nationaal Park?
- Geen behoefte aan georganiseerde activiteiten
  - Mijn gewenste activiteit was niet beschikbaar
  - De aangeboden activiteit sloot niet aan bij mijn interesse
  - De prijs

- Anders, nl..

27. In hoeverre bent u het met de volgende stellingen eens: (zeer mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, zeer mee oneens)

- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland Nationale Parken zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland natuurgebieden zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in een Nationaal Park activiteiten georganiseerd worden
- Het is een taak van de overheid om de natuur te beschermen
- Ik vind het belangrijk dat het belang van natuurbeheer aan jongeren wordt overgebracht
- Ik vind het belangrijk dat jongeren de natuur kunnen beleven
- Ik vind het belangrijk dat jongeren kennis over de natuur hebben

27b. Bent u... (ja/nee)

- Vrijwilliger van een natuurorganisatie
- Donateur van een natuurorganisatie
- Lid van een natuurorganisatie

27c. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stelling(en):

- Ik overweeg vrijwilliger te worden
- Ik ben donateur van een natuurorganisatie
- Ik overweeg donateur te worden van een natuurorganisatie

(naar blok houding en gedrag)

Recreatieondernemers

28. Bij welk Nationaal Park is uw onderneming gevestigd?

Schiermonnikoog

Lauwersmeer

Duinen van Texel

De Alde Feanen

Drentsche Aa

Drents-Friese Wold
Dwingelderveld
Weerribben-Wieden
Zuid-Kennemerland
De Sallandse Heuvelrug
De Hoge Veluwe
Veluwezoom
Utrechtse Heuvelrug
De Biesbosch
Oosterschelde
De Loonse en Drunense Duinen
De Maasduinen
Grenspark de Zoom-Kalmthoutse Heide
De Groote Peel
De Meinweg

29. Heeft u (of één van uw collega's) deelgenomen aan de cursus Gastheerschap?

(indien nee, door naar vraag 33)

30. In welk jaar heeft u aan deze cursus deelgenomen? (jaar)

31. Wat is in algemene zin uw waardering voor deze cursus? (1 – 10)

32. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen: (zeer mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, zeer mee oneens)

- Door de cursus is mijn kennis van de natuur vergroot
- Door de cursus is het belang dat ik hecht aan natuurbeheer en –behoud vergroot
- Door de cursus heb ik natuurarrangementen ontwikkeld
- Door de cursus ben ik beter in staat mijn onderneming te profileren
- Door de cursus ben ik beter in staat om het belang van natuurbeheer en –behoud over te dragen op mijn gasten
- Ik raad andere ondernemers aan om deel te nemen aan de cursus

(naar vraag 34)

33. Wat is de reden dat u niet heeft deelgenomen aan de cursus Gastheerschap?

- Niet bekend met de cursus
- Geen belangstelling voor de cursus
- Geen tijd
- De cursus is niet relevant voor mijn onderneming
- De kosten
- Anders, nl.

34. In hoeverre bent u het met de volgende stellingen eens:

- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland Nationale Parken zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland natuurgebieden zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in een Nationaal Park activiteiten georganiseerd worden
- Het is een taak van de overheid om de natuur te beschermen
- Ik vind het belangrijk dat het belang van natuurbeheer aan jongeren wordt overgebracht
- Ik vind het belangrijk dat jongeren de natuur kunnen beleven
- Ik vind het belangrijk dat jongeren kennis over de natuur hebben
- De aanwezigheid van een Nationaal Park vormt een meerwaarde voor mijn onderneming

34b. Bent u... (ja/nee)

- Vrijwilliger van een natuurorganisatie
- Donateur van een natuurorganisatie
- Lid van een natuurorganisatie

34c. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stelling(en):

- Ik overweeg vrijwilliger te worden
- Ik ben donateur van een natuurorganisatie
- Ik overweeg donateur te worden van een natuurorganisatie

(naar blok houding en gedrag)

Docenten / begeleiders

35. Heeft u in de afgelopen twee jaar met uw klas of jeugdgroep een Nationaal Park bezocht?
(indien nee, door naar vraag 41)

36. Welk Nationaal Park was dit?

Meer antwoorden mogelijk

Schiermonnikoog

Lauwersmeer

Duinen van Texel

De Alde Feanen

Drentsche Aa

Drents-Friese Wold

Dwingelderveld

Weerribben-Wieden

Zuid-Kennemerland

De Sallandse Heuvelrug

De Hoge Veluwe

Veluwezoom

Utrechtse Heuvelrug

De Biesbosch

Oosterschelde

De Loonse en Drunense Duinen

De Maasduinen

Grenspark de Zoom-Kalmthoutse Heide

De Groote Peel

De Meinweg

37. Heeft u tijdens dit bezoek het bezoekerscentrum bezocht?

38. Heeft u tijdens dit bezoek deelgenomen aan een georganiseerde activiteit? *(Indien nee, door naar vraag 37)*

39. Wat is in algemene zin uw waardering voor deze activiteit? (1 – 10)

40. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen:

- Door de activiteit is kennis van de natuur van de kinderen vergroot
- De activiteit heeft de kinderen gestimuleerd om vaker de natuur in te gaan
- De activiteit heeft de natuurbeleving van de kinderen vergroot
- Ik raad andere docenten/begeleiders aan om met hun groep deel te nemen aan de activiteit

40b. Is de activiteit onderdeel van een breder (les)programma? (Ja/nee)

41. Wat is de reden dat u met uw groep geen Nationaal Park heeft bezocht?

- Bekendheid met Nationale Parken
- Toegankelijkheid van een Nationaal Park
- Afstand tot een Nationaal Park
- Gebrek aan middelen
- Maakt geen onderdeel uit van (les)programma
- Anders, nl.

42. Wat is de reden dat u niet heeft deelgenomen aan een georganiseerde activiteit?

- Geen behoefte aan georganiseerde activiteiten
- Mijn gewenste activiteit was niet beschikbaar
- De aangeboden activiteit sloot niet aan bij mijn interesse
- De prijs
- Anders, nl..

43. In hoeverre bent u het met de volgende stellingen eens: (zeer mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, zeer mee oneens)

- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland Nationale Parken zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland natuurgebieden zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in een Nationaal Park activiteiten georganiseerd worden
- Het is een taak van de overheid om de natuur te beschermen
- Ik vind het belangrijk dat het belang van natuurbeheer aan jongeren wordt overgebracht
- Ik vind het belangrijk dat jongeren de natuur kunnen beleven
- Ik vind het belangrijk dat jongeren kennis over de natuur hebben

43b. Bent u... (ja/nee)

- Vrijwilliger van een natuurorganisatie
- Donateur van een natuurorganisatie
- Lid van een natuurorganisatie

43c. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stelling(en):

- Ik overweeg vrijwilliger te worden
- Ik ben donateur van een natuurorganisatie
- Ik overweeg donateur te worden van een natuurorganisatie

(naar blok houding en gedrag)

Vrijwilligers

44. Bij welke van de volgende natuur- en landschapsorganisaties bent u als vrijwilliger betrokken?

Meer antwoorden mogelijk

- i. IVN
- ii. Natuurmonumenten
- iii. Staatsbosbeheer
- iv. Nationaal Park
- v. Nationaal Landschap
- vi. LandschappenNL
- vii. Anders, nl: ...

45. Bij welke van de volgende Nationale Parken bent u betrokken als vrijwilliger?

Meer antwoorden mogelijk

Schiermonnikoog

Lauwersmeer

Duinen van Texel

De Alde Feanen

Drentsche Aa

Drents-Friese Wold
Dwingelderveld
Weerribben-Wieden
Zuid-Kennemerland
De Sallandse Heuvelrug
De Hoge Veluwe
Veluwezoom
Utrechtse Heuvelrug
De Biesbosch
Oosterschelde
De Loonse en Drunense Duinen
De Maasduinen
Grenspark de Zoom-Kalmthoutse Heide
De Groote Peel
De Meinweg
Geen specifiek Nationaal Park, maar op landelijk niveau

46. Wat was uw belangrijkste motivatie om vrijwilliger te worden? (open vraag)

47. Is uw inzet gedurende de afgelopen twee jaar veranderd?

Sterk toegenomen, toegenomen, gelijk gebleven, afgenomen, sterk afgenomen

48. Wat was hiervoor de belangrijkste reden? (open vraag)

49. In hoeverre bent u bekend met de educatie- en communicatie-activiteiten van IVN in de Nationale Parken?

Zeer bekend, bekend, neutraal, onbekend, zeer onbekend

50. Welk belang hecht u aan de educatie- en communicatie-activiteiten van IVN in de Nationale parken?

Zeer belangrijk, belangrijk, niet belangrijk/niet onbelangrijk, onbelangrijk, zeer onbelangrijk

51. In hoeverre is het belang dat u hecht aan de educatie- en communicatie-activiteiten van IVN de afgelopen twee jaar veranderd?

Sterk toegenomen, toegenomen, gelijk gebleven, afgenomen, sterk afgenomen

52. Wat is hiervoor de belangrijkste reden? (open vraag)

(naar blok houding en gedrag)

Overigen (geen bezoeker, geen omwonende, geen recreatieondernemer, geen vrijwilliger)

53. Wat is de reden dat u de afgelopen twee jaar geen Nationaal Park heeft bezocht?

- Ik ben niet geïnteresseerd in het bezoeken van natuurgebieden
- Ik wist niet dat er in Nederland Nationale Parken zijn
- Ik weet niet of het gebied dat ik bezocht heb onderdeel van een Nationaal Park is
- Toegankelijkheid van een Nationaal Park
- De Nationaal Parken liggen voor mij te ver weg
- Er zijn geen activiteiten in de Nationaal Parken georganiseerd die mij aanspreken
- Anders nl.

54. Heeft u de afgelopen twee jaar een ander natuurgebied bezocht, zoals de duinen, de wadden en/of landgoederen e.d.?

55. Hoe vaak heeft u de afgelopen twee jaar een natuurgebied bezocht? (wekelijks, maandelijks, meerdere keren per jaar, een enkele keer)

56. In hoeverre bent u het met de volgende stellingen eens: (zeer mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, zeer mee oneens)

- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland Nationale Parken zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in Nederland natuurgebieden zijn
- Ik vind het belangrijk dat er in een Nationaal Park activiteiten georganiseerd worden
- Het is een taak van de overheid om de natuur te beschermen
- Ik vind het belangrijk dat het belang van natuurbeheer aan jongeren wordt overgebracht
- Ik vind het belangrijk dat jongeren de natuur kunnen beleven
- Ik vind het belangrijk dat jongeren kennis over de natuur hebben

56b. Bent u... (ja/nee)

- Vrijwilliger van een natuurorganisatie
- Donateur van een natuurorganisatie
- Lid van een natuurorganisatie

Berenschot

56c. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stelling(en):

- Ik overweeg vrijwilliger te worden
- Ik ben donateur van een natuurorganisatie
- Ik overweeg donateur te worden van een natuurorganisatie

Houding en gedrag

57. In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen: (zeer mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens zeer mee oneens, weet niet)

- Ik lees natuurtijdschriften
- Ik maak mij ongerust over de toestand van de natuur
- De overheid doet veel voor de bescherming van de natuur
- Ik trek er regelmatig op uit om dieren te observeren
- Ik wil best meehelpen om een dag de natuur op te ruimen
- Ik vind het belangrijk dat we in Nederland natuurgebieden hebben
- Ik onderneem actie wanneer natuur of landschap in mijn omgeving bedreigd wordt

Opmerkingen

58. Heeft u nog opmerkingen die u mee zou willen geven?

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor het invullen!

Bijlage 5

Factsheets per Nationaal Park

Factsheets per Nationaal Park

Zie separaat document

Bijlage 6

Samenstelling begeleidingscommissie

Samenstelling begeleidingscommissie

Organisatie	Naam
IVN Nederland	Thea Peters
Natuurmonumenten	Anna Herweg
Staatsbosbeheer	Keelin O'Connor
LandschappenNL	Berry Lucas
Samenwerkingsverband Nationale Parken	Hans Schiphorst
Provincie Drenthe	Kees Folkertsma
Provincie Zuid-Holland	Edith van Dam
Provincie Zeeland	Marion Struik
Ministerie van LNV	Lejo van der Heiden (voorzitter)
Ministerie van LNV	Joren Bijvoet
Ministerie van LNV	Ferrant de Haan
Ministerie van LNV	Hans van den Heuvel
Provincie Zeeland	Ineke Zuiderhoudt

Bijlage 7

Regressieanalyse bij betrokkenheid omgezet in daden

Betrokkenheid omzet in daden

In hoeverre is er een verband tussen deelname aan IVN-activiteiten en de mate waarin men overweegt vrijwilliger, donateur of lid te worden van een natuurorganisatie? Dit is onderzocht door middel van een meervoudige lineaire regressieanalyse. Als alleen gekeken wordt naar het verband tussen deze twee variabelen blijkt deze samenhang te bestaan. Bij deelname aan een IVN-activiteit is de kans groter dat men ook vrijwilliger, donateur of lid van een natuurorganisatie wil worden. Als we echter corrigeren voor 'natuurminnendheid', dan verdwijnt dit effect. Wél bestaat er een positieve samenhang tussen deelname aan activiteiten en natuurminnendheid. Degenen die deelnemen aan activiteiten, overwegen vaker om actief te worden en scoren hoger op natuurminnendheid, zowel op 'doen' als 'bezorgdheid'.

Natuurminnendheid

'Natuurminnendheid' is op basis van een factor- en betrouwbaarheidsanalyse geoperationaliseerd als:

- Natuurminnendheid: DOEN (schaal 1-5, met een Cronbachs alpha van 0,77).²⁰
- Natuurminnendheid: BEZORGDHEID (schaal 1-5, met een Cronbachs alpha van 0,57).²¹

Tabel 5. Effect van deelname aan activiteiten en 'natuurminnendheid' op mate waarin men overweegt vrijwilliger, donateur of lid van een natuurorganisatie te worden (meervoudige lineaire regressie)*

	Model I			Model II		
	B	SE	Sig.	B	SE	Sig.
Constante	2,230	0,015	<0,001	0,356	0,074	<0,001
Bezoekers/omwonenden met activiteit (ref: nee)	0,416	0,045	<0,001	0,018	0,039	0,640
Natuurminnendheid: DOEN (schaal 1-5)				0,511	0,017	<0,001
Natuurminnendheid: BEZORGDHEID (schaal 1-5)				0,101	0,021	<0,001
R ² adjusted			0,027			0,326

²⁰ Deze schaal bestaat uit vier stellingen: (1) Ik trek er regelmatig op uit om dieren te observeren, (2) Ik onderneem actie wanneer natuur of landschap in mijn omgeving wordt bedreigd, (3) Ik lees regelmatig natuurtijdschriften en (4) Ik wil best meehelpen om een dag de natuur op te ruimen.

²¹ Deze schaal bestaat uit twee stellingen: (1) Ik maak mij ongerust over de toestand van de natuur en (2) Ik vind het belangrijk dat we in Nederland natuurgebieden hebben.

Berenschot is een onafhankelijk organisatieadviesbureau met 350 medewerkers wereldwijd. Al bijna 80 jaar verrassen wij onze opdrachtgevers in de publieke en private sector met slimme en nieuwe inzichten. We verwerven ze en maken ze toepasbaar. Dit door innovatie te koppelen aan creativiteit. Steeds opnieuw. Klanten kiezen voor Berenschot omdat onze adviezen hen op een voorsprong zetten.

Ons bureau zit vol inspirerende en eigenwijze individuen die allen dezelfde passie delen: organiseren. Ingewikkelde vraagstukken omzetten in werkbare constructies. Door ons brede werkerrein en onze brede expertise kunnen opdrachtgevers ons inschakelen voor uiteenlopende opdrachten. En zijn we in staat om met multidisciplinaire teams alle aspecten van een vraagstuk aan te pakken.

Berenschot is aangesloten bij E-I Consulting Group, een Europees samenwerkingsverband van toonaangevende bureaus.

Berenschot Groep B.V.
Europalaan 40, 3526 KS Utrecht
Postbus 8039, 3503 RA Utrecht
T 030 2 916 916
E contact@berenschot.nl
www.berenschot.nl
📧 @berenschot_nl